

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 4 (5010) 25 студзеня 2019 г.

ISSN 0024-4686

16+

Адам Гурыновіч:
*паміж фальклорам
і творчасцю*
стар. 5

Паэтычны
настрой
Таццянінага дня
стар. 8

Харошы чалавек
ці цывілізаваны
забойца?..
стар. 13

Дыпламатычны стыль

Подпісы і пячаткі — ад імя народа, які прадстаўлялі. Лісты і дакументы — адкрытыя, можна ўчытвацца, калі разабраць почырк людзей адказных, але пры гэтым крыху рамантыкаў: яны ішлі ў свет не толькі спасцігаць яго, але і сцвярджаць інтарэсы народа, нацыі, краіны. Іх справы ўвайшлі ў гісторыю.

Гэтымі днямі Нацыянальны гістарычны музей Беларусі прадстаўляе выстаўку да 100-годдзя беларускай дыпламатыі, якая дае ўяўленне пра людзей, для якіх яна была справай гонару. Як для былога настаўніка Аляксандра Чарвякова, што прыняў ідэі пераўтварэння і стаў у 1920-м Народным камісарам замежных спраў БССР. Письмовы стол Кузьмы Кісялёва, які быў першым Міністрам замежных спраў БССР, нагадае, што пры яго ўдзеле Беларусь стала дзяржавай — заснавальніцай ААН. І пра гэтую падзею сведчанні ёсць: фотаматэрыялы зафіксавалі падпісанне Статута Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Таксама як і ёсць сведчанні ратыфікацыі Пагаднення аб стварэнні Саюза Незалежных Дзяржаў. Ды заключэнне першых дагавораў аб усталяванні дыпламатычных адносін з замежнымі краінамі — частка найноўшай гісторыі.

Дзяржаўныя дакументы, асабістыя рэчы, дыпламатычныя пашпарты, візітоўкі, прадстаўленыя ў экспазіцыі, раскрываюць гісторыю станаўлення і развіцця дыпламатычнай службы нашай краіны.

Працяг тэмы на стар. 2 ►

Узоры штампаму Пастаяннага прадстаўніцтва БССР пры ААН, г. Нью-Ёрк.

Падчас аднаўлення Старога замка ў Гродне.

Шматвектарнасць спадчыны

«Ад прадзедаў спакон вякоў нам засталася спадчына...» — гэты радок Янкі Купалы вядомы, бадай, кожнаму беларусу, адлюстроўвае і наша стаўленне да гістарычных каштоўнасцяў краіны, народа. Спадчына — тое, што засталася, і таму па логіцы паняцця варта яе захоўваць дзеля памяці пра тых самых прадзедаў. А як ёй знаходзіць месца ў сучаснасці, каб знакі мінуўшчыны не проста займалі прастору, вымагалі ўкладання грошай, часу і сіл, але і сапраўды працавалі, дзейнічалі на карысць развіцця гонару і дабрабыту сучаснікаў і наступнікаў?

Працяг тэмы на стар. 11 ►

ISSN 0024-4686

91770024468001 19004

акцэнтны тыдня

Віншаванні. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Таццяну Мархель з юбілеем. «Вы здабылі вядомасць як пранікнёная і таленавітая актрыса, творчасць якой заўсёды знаходзіць удзячны водгук у сэрцах шматлікіх прыхільнікаў. Створаныя вамі незабыўныя кранальныя і эмацыянальныя вобразы адрозніваюцца глыбокім гуманістычным зместам, самабытнасцю народных характараў і багатым унутраным светам», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што ўклад Таццяны Мархель у стварэнне і захаванне традыцый беларускага тэатральнага мастацтва, непараўнальнае выкананне твораў песеннай фальклорнай спадчыны Беларусі — прыклад найвышэйшага служэння нацыянальнай культуры.

Дзяржаўная палітыка. Рэканструкцыю археалагічнага музея «Бярэсце» плануецца завяршыць летам. Мадэрнізацыя музея выдзецца згодна з распрацаваным Прэзідэнта аб падрыхтоўцы да святкавання 1000-годдзя Брэста. Наведальнікам прадставяць абноўленую пастаянную экспазіцыю, паведамліў дырэктар абласнога краязнаўчага музея, філіялам якога з'яўляецца «Бярэсце», Аляксей Міцкоў. Работы на аб'екце пачаліся ў 2017 годзе. Паралельна ствараецца новая экспазіцыя «Бярэсця». Яе канцэпцыя ў навуковым плане змяненняў практычна не змяняе, мастацкае ж напавенне стане іншае. Будзе ўстаноўлена сучаснае абсталяванне, з'явіцца інтэрактыўныя пляцоўкі, аб'ёмныя інсталіцы, плануецца прымяніць элементы аўдыявізуалізацыі, QR-коды.

Конкурс. Стартаваў конкурс на лепшы літаратурны пераклад з рускай на беларускую мову раней невядомага верша Максіма Багдановіча «Дзвуршы», паведамляе БелТА. Арганізатарамі праекта выступаюць Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы, Беларускае тэлеграфнае агенства, Інстытут сусветнай літаратуры імя А. М. Горкага Расійскай акадэміі навук, Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры (філіял «Літаратурны музей Максіма Багдановіча»), Саюз пісьменнікаў Беларусі. Удзельнікам могуць стаць асобы, якія дасягнулі 16 гадоў, незалежна ад нацыянальнасці і грамадзянства. Заяўкі прымаюцца да 18 сакавіка ўключна. Цырымонія ўзнагароджвання пераможцаў адбудзецца 2 красавіка, у Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі. У якасці прызоў ад Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы будуць прадстаўлены камплекты кніг.

Навука. Больш за 220 новых распрацовак пакажуць сёння ў Нацыянальнай акадэміі навук на выстаўцы да Дня беларускай навукі, паведамліла прэс-службе НАН. Адбудзецца рэспубліканскі сход навуковай грамадскасці, прысвечаны Дню беларускай навукі, які адзначаць у нядзелю. У мерапрыемстве возьмуць удзел каля 500 прадстаўнікоў акадэмічнай, галіновай навукі і навукі ВНУ, маладыя навукоўцы, кіраўнікі міністэрстваў і ведамстваў, вышэйшых вучэбных устаноў. Лепшым навукоўцам і даследчыкам краіны будуць уручаны ўзнагароды.

Прысвячэнне. Выстаўка фотаздымкаў Сяргея Плыткевіча «Планета Беларусь», прымеркаваная да Года малой радзімы, адкрылася ў музеі гісторыі горада Гомеля. Экспазіцыя прадстаўляе розныя работы аўтара. Гэта аэраздымка, панарамныя здымкі, пейзажы, знаковыя архітэктурныя збудаванні — Сяргей Плыткевіч зрабіў больш за сто палётаў над Беларуссю, каб убачыць, сфатаграфавать і паказаць характэрнае нашай краіны. Вынікам сталі фотаальбомы «Нечаканая Беларусь» і «Планета Беларусь». Персанальныя фотавыстаўкі творцы праходзілі ў многіх гарадах Беларусі, а таксама ў Пекіне, Маскве, Вроцлаве, Познані, Беластоку, Вільнюсе.

Агляд афіцыйных падзей ад Інэсы ПЕТРУСЕВІЧ

Шляхі і прыярытэты беларускіх дыпламатаў

«Беларусь як самастойная, незалежная еўрапейская дзяржава будзе і далей праводзіць шматвектарную знешнюю палітыку, не гандлючы сваім суверэнітэтам у залежнасці ад тых ці іншых кан'юктурных меркаванняў», — адзначыў міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Макей падчас урачыстага сходу з нагоды 100-годдзя дыпламатычнай службы Беларусі ў Вялікім тэатры оперы і балета.

Нагадаў Уладзімір Макей і пра багатую гісторыю дыпламатычнай службы Беларусі, успомніўшы значныя вехі не толькі за апошнія 100 гадоў. Карані беларускай дыпламатыі можна знайсці і ў часы Полацкага княства, вызначалася роля службы і ў Вялікім Княстве Літоўскім і Рэчы Паспалітай.

Прыкладам для сучаснага пакалення дыпламатаў служаць выдатныя дзеячы — Кузьма Кісялёў, Анатоль Гурыновіч, Андрэй Грамыка, а таксама ветэраны службы, якія заклалі асновы беларускай дыпламатыі. Ацэньваючы важнасць пераёмнасці пакаленняў, Уладзімір Макей ўзнагародзіў медалямі за шматгадовую плённую працу, значны ўклад у развіццё і ўдасканаленне знешнепалітычнай і знешнеэканамічнай дзейнасці, умацаванне пазіцый Рэспублікі Беларусь на міжнароднай арэне былых міністраў замежных спраў Беларусі — Пятра Краўчанку, Уладзіміра Сянько, Івана Антановіча, Урала Латышава, Міхаіла Хвастова і Сяргея Мартынава.

Сёння ўзаемавыгадныя сувязі наладжаныя ў Беларусі з большасцю краін свету. Пры гэтым наша невялікая дзяржава працягвае генераваць ініцыятывы, якія знаходзяць падтрымку ў сусветнай супольнасці. «Разам з чарнобыльскай і разбранаенчай тэматыкай, якія прасоўваліся нашай краінай яшчэ ў савецкі перыяд і на досвітку незалежнасці, на сучасным этапе Беларусь вядомая ў свеце ідэямі, сфармуляванымі Прэзідэнтам нашай краіны, аб прызнанні разнастайнасці шляхоў прагрэсіўнага развіцця ў якасці каштоўнасці чалавечай цывілізацыі, аб супрацьдзеянні гандлю людзьмі, прасоўванні інтарэсаў краін з сярэднім узроўнем даходу, падтрымцы традыцыйнай сям'і, пабудове партнёрства дзеля дасягнення Мэтаў устойлівага развіцця», — прывёў прыклады міністр.

Сярод прыярытэтаў знешняй палітыкі нашай краіны — паліабленне сувязяў з Расіяй і іншымі краінамі Еўразійскай прасторы, выраўноўванне супрацоўніцтва з ЗША і Еўрапейскім саюзам, развіццё стратэгічнага партнёрства з Кітаем, пашырэнне прысутнасці ў Азіі, Афрыцы, Блізкім Усходзе і Лацінскай Амерыцы.

Нагадаў Уладзімір Макей і аб ролі Беларусі як донара еўрапейскай бяспекі: «Па меры таго, як пагаршаецца сітуацыя ў гэтай сферы, у нашых партнёраў мацнее адчуванне своечасовасці і мэтазгоднасці ініцыятывы кіраўніка нашай дзяржавы аднавіць шырокі дыялог аб умацаванні міжнароднай бяспекі — новага Хельсінкскага працэсу».

Многія краіны і замежныя прадстаўнікі разглядаюць сёння Мінск як міжнародную пляцоўку, дзе абмяркоўваюцца самыя складаныя міжнародныя і рэгіянальныя праблемы з удзелам нават адкрыта канфліктуючых бакоў. Да таго ж Беларусь не толькі актыўны ўдзельнік, але ў пэўнай ступені драйвер чатырох інтэграцыйных аб'яднанняў на еўразій-

скай прасторы — СНД, Саюзнай дзяржавы, ЕАЭС і АДКБ, якія кіруюцца сёння ідэяй інтэграцыі. «Так, сёння гэтыя аб'яднанні не пазбаўленыя ўнутраных праблем. У той жа час яны маюць сур'ёзны патэнцыял з пункту гледжання ўмацавання і развіцця прагматычных гандлёва-эканамічных, абаронных, навуковых і культурных сувязяў. Сёння прадметна абмяркоўваюцца падыходы да спалучэння інтэграцый па лініі ЕАЭС — Еўрасаюз, ЕАЭС — ШАС, ЕАЭС — Эканамічны пояс Шаўковага шляху, ЕАЭС — краіны АСЕАН», — адзначыў Уладзімір Макей.

Такая актыўная дзейнасць службы і адной з ключавых мэтаў эканамічнай палітыкі Беларусі — планамернай дыверсіфікацыі экспарту пры захаванні і ўмацаванні пазіцый на традыцыйных рынках. Пра ролю краіны як пасрэднага ў вырашэнні канфліктаў выказаўся першы міністр замежных спраў незалежнай Беларусі Пётр Краўчанка: «Упершыню ролю Беларусі ў якасці пасрэднага ў вырашэнні міжнародных канфліктаў мы сфармулявалі яшчэ ў 1992 годзе ў Хельсінкі і Стакгольме. І менавіта тады ў гісторыю беларускай дыпламатыі ўвайшоў тэрмін «Мінская група АБСЕ». Але мы зрабілі першы крок да таго, каб адыгрываць ролю пасрэднага. І сёння Беларусь бліскава выконвае гэты абавязак. Я шчаслівы тым, што ёсць Мінская група, якая займаецца ўрэгуляваннем сітуацыі ва Украіне».

Адно з найгалоўнейшых дасягненняў дыпслужбы, на думку намесніка міністра замежных спраў Андрэя Дапкюнаса, у тым, што «за чвэрць стагоддзя найноўшай гісторыі Беларусь складалася і адбылася ў міжнароднай прасторы як суверэнная, незалежная краіна».

Марыя ДАДАЛКА

«Развіццё нацыянальнай дыпламатыі непаруйна звязана са станаўленнем беларускай дзяржаўнасці, вырашэннем задач па забеспячэнні раўнапраўнай інтэграцыі нашай краіны ў сусветную палітычную, эканамічную, навуковую, культурную і інфармацыйную прастору».

За гады незалежнасці Рэспубліка Беларусь дабілася значных дасягненняў на сусветнай арэне — захавала і ўмацавала традыцыйныя сувязі, пашырыла кола замежных партнёраў і саюзнікаў, стала ўдзельнікам інтэграцыйных праектаў, многіх аб'яднальных міжнародных ініцыятыў, адкрыла і асвоіла новыя перспектывы рынку, зарэкамендала сябе як донор рэгіянальнай бяспекі».

У гэтых дасягненнях немалая заслуга дыпламатаў. Сваёй напружанай працай, высокім прафесіяналізмам і адказным падыходам да справы вы не раз пацвярджалі здольнасць эфектыўна абараняць законныя інтарэсы Беларусі, правы і свабоды яе грамадзян за мяжой».

Перакананы, што Міністэрства замежных спраў і ў далейшым застанецца на перадавой барацьбы за суверэнітэт і рэальную незалежнасць, павышэнне ролі нашай дзяржавы ў свеце».

3 віншаванні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка работнікам дыпламатычнай службы Рэспублікі Беларусь.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

25 студзеня — на сустрэчу з Інай Фраловай у СШ № 161 (10.00).

25 студзеня — на пасяджэнне літаратурнага аб'яднання «Польмя» (вул. Фрунзэ, 7) (17.00).

28 студзеня — на імпрэзу «Жыць не магу без дабрыві», прысвечаную Еўдакіі Лось, з удзелам пісьменнікаў аддзялення ў публічную бібліятэку № 20 (10.40).

28 студзеня — у Школу юнага паэта пры гарадскім аддзяленні СПБ (14.00).

28 студзеня — на пасяджэнне студый юных літаратараў «Малінаўскія галасы» ў дзіцячую бібліятэку № 15 (16.00).

29 студзеня — на сустрэчу з Валерыяй Саротнік «След дажджу» ў дзіцячую бібліятэку № 15 (14.00).

29 студзеня — на аўтарскі вечар гумару заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Яўгена Крыжановіча «Жаночая логіка» ў публічную бібліятэку № 11 (17.00).

30 студзеня — на аўтарскую вечарыну Міколы Шабовіча «Дзён маіх светласпеў» у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэн-

тральнай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы (17.30).

31 студзеня — на сустрэчу «Людзей нецікавых у свеце няма» з удзелам пісьменнікаў аддзялення ў СШ № 168 (13.00).

31 студзеня — на імпрэзу «Малюнкі душы» з удзелам Таццяны Мацюхінай у межах літаратурнай гасціўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42) (19.00).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

29 студзеня — на літаратурны вечар «Мой свет — кніга», у межах якога будуць прадстаўлены ўсе кнігі абласнога аддзялення СПБ за 2018 год, у цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. С. Пушкіна (15.00).

30 студзеня — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Адкрыццё» ў цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. С. Пушкіна (17.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

31 студзеня — на сустрэчу з лаўрэатамі абласной літаратурнай прэміі імя Пятруся Броўкі Галінай і Сяргеем Трафімавічы ў Аршанскую бібліятэку імя А. С. Пушкіна (14.00).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

26 студзеня — на заняткі школы юнага рэпарцёра з удзелам Ліны Багданавой у СШ № 12 (11.00).

27 студзеня — на чарговы этап грамадска-літаратурнай акцыі «Творы і творцы» з удзелам барда Анатоля Апанасевіча ў Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Ф. Карскага (12.00).

29 студзеня — на прэзентацыю дакументальнай аповесці «Его судыба — футбол. Повесть о Вячеславе Сивакове» з удзелам галоўнага героя кнігі і яе аўтара Ірыны Фамянкавай у бібліятэку № 2 (15.00).

30 студзеня — на чарговае пасяджэнне на тэму «Мастацтва спрэчкі» грамадскага дыскусійнага клуба «Словадром» у Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Ф. Карскага (17.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

29 студзеня — на пасяджэнне літаратурнай гасціўні «Магія слова» ў Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (17.00).

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Конкурс імя Калесніка: раз на два гады

31 лютага стартуе конкурс на саісканне абласной літаратурнай прэміі Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта імя У. А. Калесніка. Гэтае творчае спаборніцтва спрыяе стварэнню пісьменнікамі Брэстчыны высокамастацкіх твораў, выяўленню знакавых імёнаў у сферы прыгожага пісьменства, павышэнню статусу творцы ў грамадстве, умацаванню станоўчага іміджу вобласці. Конкурс праводзіцца адзін раз у два гады па трох намінацыях: «Проза» (у тым ліку «Драматургія» і «Публіцыстыка»), «Паэзія», «Дзіцячая літаратура».

Матэрыялы на вылучэнне твораў на саісканне прэміі прадастаўляюцца аўтарамі не пазней за 1 мая на адрас Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі: пр-т Машэрава, 75/1, каб. 605. Неабходна падаць кароткія біяграфічныя звесткі пра аўтара, тры экзэмпляры літаратурнага твора, выдадзенага ў 2017—2018 гадах, а таксама артыкулы, рэцэнзіі і водгукі ў прэсе, прысвечаныя конкурснай рабоце.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ,
старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ

юбілей

СІМВАЛЫ НАЦЫЯНАЛЬНАГА

Музей, варты гімна і герба

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі да 80-гадовага юбілею падрыхтаваў свой гімн, паведаміў на прэсканферэнцыі генеральны дырэктар установы Уладзімір Пракапоў. Да лістапада ўстанова плануе абзавесціся і адмысловым сцягам, які будзе вырабляць у Барысаве за кошт спонсарскіх сродкаў.

Упершыню гімн прагучыць на святочных імпрэзах, якія пачнуцца з 24 студзеня. Менавіта ў гэты дзень 1939 года на вуліцы Карла Маркса, 29 адкрылася Мінская карцінная галерэя. Дарэчы, у цяперашнім будынку, на вул. Леніна, 20, музей знаходзіцца з 1957 года. На сёння ў экспазіцыі, філіялах і фондасховішчах — больш як 30 тысяч твораў беларускага і замежнага мастацтва.

Права першага выканання гімна даручана лаўрэату міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў канцэртнаму хору Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа

фестываль

«Акадэмія» ў Заслаўі

і іншыя творчыя задумы Міхаіла Фінберга

Канцэрт творчых калектываў Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі «Вялікая акадэмія» ўпершыню ўключаны ў праграму XIX свята музыкі «Заслаўе-2019». Музычная імпрэза пройдзе 25 студзеня. Пра гэта раскажаў журналістам мастацкі кіраўнік калектыву народны артыст Беларусі Міхаіл Фінберг.

У межах заслаўскага свята запланаваны два канцэрты творчых калектываў аркестра — ансамбля трубачоў і трамбаністаў, флейтыстаў і кларнетыстаў, струннага квартэта і струннага аркестра, вакальнага ансамбля, дуэта арфы і скрыпкі. «Вялікая акадэмія» — складнік значнага праекта «Гістарычныя канцэрты ў старажытных гарадах Беларусі», прысвечанага Году малой радзімы. Акцыя працягнецца і ў наступныя два гады — 2019 і 2020. Цікава, што за 2018-ы калектывамі створана і праведзена 185 святаў, імпрэз, праектаў, у кожным з якіх выконвалася ад 3 да 5 тэматычных праграм.

У планах на 2019 год — творчая праца ў шматлікіх гарадах. Сярод іх — Калінкавічы, дзе, дарэчы, Міхаіл Фінберг пасля правядзення канцэрта, прысвечанага Яўгену Еўтушэнку, ініцыяваў назваць яго імем адну з вуліц горада. Ужо запланаваны новая канцэртная праграма на радзіме Уладзіміра Караткевіча, музычны праект у памяць Ігара Лучанка ў г. Мар’інай Горцы, дзе

26 студзеня — 110 гадоў з дня нараджэння Мацвея Бебяніцкага (1909—1990), мастака.

27 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Рыгора Анчыкава (1914—2003), кампазітара.

28 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Яўгена Чамадурова (1914—2006), мастака тэатра, народнага мастака БССР.

28 студзеня — 100 гадоў з дня нараджэння Паўла Кармуніна (1919—2002), народнага артыста БССР.

28 студзеня 80 гадоў спаўняецца Рыгору Баравіку, рэжысёру.

28 студзеня — 70 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Жданава (1949—1995), мастака тэатра.

28 студзеня 60-годдзе адзначае Таццяна Ратабыльская, тэатразнаўца.

29 студзеня — 135 гадоў з дня нараджэння Антона Луцкевіча (1884—1942), палітычнага

і грамадскага дзеяча, гісторыка, публіцыста, літаратурнага крытыка.

29 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Любові Бацвіннік (1914—1980), дыктара радыё, заслужанага дзеяча культуры БССР.

29 студзеня — 95 гадоў з дня нараджэння Арцёма Баханькова (1924—2001), мовазнаўца.

29 студзеня 80 гадоў спаўняецца Валерыю Леантовічу, майстру дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, заслужанаму дзеячу мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

31 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Якава Хялемскага (1914—2003), паэта, празаіка, перакладчыка.

31 студзеня — 100 гадоў з дня нараджэння Ірыны Даронінай (1919—2000), артысткі балета.

31 студзеня 70-гадовы юбілей святкуе Міхаіл Будавай, графік.

Права на адзнаку

Уродне за дасягненні ў галіне культуры і мастацтваў уручана га-лоўная ўзнагарода — прэмія імя Аляксандра Дубко. З 1999 года колькасць лаўрэатаў перасягнула дзве сотні чалавек. Нядаўна з рук старшыні Гродзенскага аблвыканкама Уладзіміра Краўцова і ўдавы Героя Беларусі, колішняга старшыні аблвыканкама Аляксандра Дубко, Эмы Дубко ўзнагароды атрымалі 14 работнікаў культуры. Сярод лаўрэатаў — член Саюза пісьменнікаў Беларусі, празаік, публіцыст Ірына Фамянкова.

Мінулы год для яе выдаўся вельмі плённы. Па-першае, удалося працягнуць ёй жа распачатую пры падтрымцы Нацыянальнага алімпійскага камітэта тэматычную кніжную серыю «Зоркі Гродзенскага спорту». Пасля пілотнай кнігі «Встречный ветер. Повесть о Ядвиге Скоробогатой», прысвечанай шматразовай чэмпіёнцы Паралімпійскіх гульняў, убачыў свет чарговы дакументальны твор аўтара «Его судьба — футбол. Повесть о Вячеславе Сивакове», прысвечаная славетнаму трэнеру. Акрамя таго, летас у Выдавецкім доме «Звязда» выйшаў зборнік апо-весцяў і апавяданняў Ірыны Фамянковай «Право на счастье». Амаль скончана работа над рукапісам трэцяй кнігі са спартыўнай серыі, якая будзе прысвечана спартыўным медыкам.

Была і ганаровая ўзнагарода, атрыманая з рук старшыні СПБ Мікалая Чаргінца, — медаль «За вялікі ўклад у літаратуру». А яшчэ — публікацыі ў СМІ, мноства сустрэч з чытачамі, выступленняў ва ўстановах адукацыі і культуры.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

дзеня пачнуць дзве выстаўкі. Адна пад назвай «Маляўнічыя мелодыі» прымеркавана да 100-гадовага юбілею дзвюх маста-чак — Раісы Кудрэвіч і Валярыяны Жолтак. Другая — «Адкрыццё сучаснасці» — прадэманструе вынікі 5-гадовай рабо-ты музейных рэстаўрагараў і пазнаёміць больш як з 70 прадметамі мастацтва на розных этапах работ: ад навуковых дасле-даванняў помнікаў і працэсу іх аднаўлення да стану пасля завяршэння рэстаўрацыі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

нарадзіўся кампазітар, асобныя камерныя праграмы да 215-годдзя М. Глінкі, 150-годдзя М. Чуркіна, 90-годдзя Я. Глебава, 185-год-дзя А. Ельскага, 235-годдзя Нясвіжскай оперы Голанда і Радзівіла «Агатка».

Кіраўнік калектыву адзначыў, што падчас нацыянальнага фе-стывалю беларускай песні і паэзіі «Маладзечна-2019» аркестр прэзентуе праграму «Песні вайны», прысвечаную 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Прагра-ма на беларускай мове і ў ёй прагучаць творы, напісаныя выключ-на беларускімі кампазітарамі. Адкрые праграму песня «Радзіма мая дарагая» на музыку кампазітара Уладзіміра Алоўнікава.

Адбудзецца сёлета і вялікі канцэрт джазавай музыкі «Неба і зоркі».

— Нашы джазавыя канцэрты карыстаюцца папулярнасцю ў беларусаў і праходзяць з аншлагам. У Заслаўі, дарэчы, выступіць біг-бэнд аркестра — лаўрэаты міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў, заслужаная артыстка Беларусі Наталля Тамела, Вале-рыя Грыбусава, Ягор Шаранкоў, — адзначыў Міхаіл Фінберг. — Мы ганарымся тым, што можам жыць і працаваць у Беларусі, усе нашы праграмы працягваюцца любоўю да краіны і яе жыхароў.

Яўгенія ШЫЦЬКА

1 лютага — 115 гадоў з дня нара-джэння Рыгора Качаткова (1904—1968), акцёра, народнага артыста БССР.

1 лютага — 90 гадоў з дня нара-джэння Юрыя Лысятава (1929—1997), кінарэжысёра-дакументаліста, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

1 лютага 80 гадоў спаўняецца Ларысы Талкачовай, піяністцы, канцэртмайстру, за-служанай артыстцы БССР.

1 лютага 75 гадоў адзначае Віктар Яўсееў, мастак, графік.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мін-скае гарадское аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці празаіка Аляксандра Валянцінавіча Сілецкага і выказваюць шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

люстэрка тыдня

Дні культуры Беларусі ў Аб'яднаных Арабскіх Эміра-тах пройдуць з 29 студзеня да 2 лютага дзеля развіцця і ўмаца-вання міжкультурных сувязяў паміж дзвюма краінамі, паведамілі ў Міністэрстве культуры. Афіцый-ную дэлегацыю ўзначаліць міністр культуры Беларусі Юрый Бондар. Праграма прадугледжвае высту-пленні дзяржаўнага камернага аркестра Белдзяржфілармоніі, вы-стаўку «Васільковы мост» мастакоў Наталлі і Рыгора Івановых, знаём-ства з работамі майстроў народнай творчасці, а таксама прадстаўленне турыстычнага патэнцыялу Бела-русі Нацыянальнымі агенствам па турызме Міністэрства спорту і ту-рызму. У афіцыйнай праграме візіту прадугледжаны шэраг сустрэч з афі-цыйнымі асобамі ААЭ.

Дзяржаўны музей-запаведнік Івана Тургенева «Спаскае Лу-тавінава» адкрыўся ў Мцэнскам раёне Арлоўскай вобласці пасля амаль двухгадовага перапынку на рэканструкцыю. Будаўнікі ўмаца-валі падмурак і перакрылі, узнавілі па старадаўніх фатаграфіях дах і эле-менты вонкавагаздаблення. Экспазіцыю музея дапоўнілі некалькі сапраўдных партрэтаў таго часу. Гэта другая маштабная рэканструк-цыя будынка музея, якая пачалася ў 2017 годзе. Першая была праведзена да 150-годдзя пісьменніка ў 1968-м. Як паведамляе ТАСС, рамонтныя і рэстаўрацыйныя работы планавалі завяршыць да 200-годдзя Турге-нева, якое адзначалася 9 лістапада 2018 года, але праблемы з падрачы-камі прымусілі пасунуць тэрміны.

Па замове Пасольства Азербай-джана ва Украіне ідзе падрых-тоўчая работа па ўзвядзенні ў адным з цэнтральных паркаў Кіева помніка званаму паэту і мысляру Імадзедзі-ну Насімі, паведамляе АЗЕРТАДЖ. Распараджэннем Прэзідэнта Ільхам-Аліева 2019 год абвешчаны ў Азербайджане годам Насімі. Як распавёў народны мастак Украіны, вядомы скульптар Сейфадзін Гурбанаў, пад-рыхтаваны ў некалькіх варыянтах эскізы праект помніка будзе пра-дстаўлены пасольству. Плануецца, што вышыня бронзавага помніка складзе 4—5 метраў. Для ўзвядзення помніка Насімі дасягнута першапа-чатковая дамова з Дзяржаўнай ад-міністрацыйнай горада Кіева.

Невядомая карціна Вінцэнта Ван Гога выяўленая ў Нідэр-ландах. Уладальнікам палатна стаў дом-музей Ван Гога ў горадзе Дрэнте, паведамляюць «Известия». Паводле мясцовага тэлеканала RTV Drenthe, карціну музею перадала 92-гадовая жыхарка Гаагі. Стыль вельмі падоб-ны на ўстаўленага галандскага жы-вапісца, іншым доказам аўтарства Ван Гога з'яўляецца подпіс «Вінцэнт» у куце палатна. Вызначэнне са-праўднасці карціны можа заняць ад двух месяцаў да года. А пакуль яна будзе захоўвацца ў сейфе музея, на-ведвальнікам прадставяць яе копію. Калі аўтарства Ван Гога будзе дака-зана, кошт палатна можа дасягнуць дзясяткаў мільёнаў еўра.

Гарадскі савет Альмагра ў правінцыі Сьюдад-Рэаль аб-вясціў аб тым, што прадставіць кан-дэдатуру аднаго з найстарэйшых тэатраў Іспаніі Corral de Comedias на ўключэнне ў спіс Сусветнай спад-чыны ЮНЕСКА. Паводле інфар-мацыі АЗЕРТАДЖ, тэатр Corral de Comedias у Алькала-дэ-Эна-рэс быў пабудаваны ў 1601—1602 гадах і з'яўляецца адным з найстарэйшых тэатраў, якія захаваліся ў Еўропе. Архітэктарам быў Франсіска Сан-час. Будынак тэатра ўяўляе сабой унікальны твор еўрапейскай архі-тэктуры, бо з моманту яго стварэн-ня тут паказвалі спектаклі на пра-цягу чатырох стагоддзяў. Тэатр быў збудаваны пад адкрытым небам, меў механізм для змены дэкарацыі і ар-кестравую яму.

Агляд цікавінак ад Іны ЛАЗАРАВАЙ

БУДЗІЎ АД СНУ БЯСПАМЯЦТВА

Адам Гурыновіч яшчэ на пачатку жыццёвага шляху спазнаў нішчымніцу, сіроцтва, несправядлівасць. Але не скарыўся, не зняверыўся ў людзях, не апусціў крылаў. Наадварот, шырока распрастаў іх, каб лунаць над прасторами Бацькаўшчыны. На жаль, палёт гэты працягваўся нядоўга. Гурыновіч і так не мог асабліва пахваліцца здароўем, а тут — неймаверныя выпрабаванні, турма, здзекі, знявага. Як хутка распрастаў крылы, так хутка, нібы падстрэная птушка, пайшоў уніз. А душа вырвалася, сягнула ў завоблачныя вышыні, памкнулася ў вечнасць. І мы помнім яго, аднаго з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры, а калі больш канкрэтна — грамадзянскай лірыкі і літаратуры для дзяцей.

УСЯГО ДВАЦЦАЦЬ ПЯЦЬ ГАДОЎ

Нарадзіўся будучы паэт 25 студзеня (па новым стылі) 1869 года ў фальварку Кавалькі на Мядзельшчыне. У сямігадовым узросце застаўся без бацькі. На руках у 28-гадовай маці апрача Адама засталася яшчэ пяцёра дзяцей. Але, хоць было і неймаверна цяжка, яна з апошніх сіл старалася даць ім адукацыю.

У 1879—1886 гадах Адам вучыўся ў Віленскім рэальным вучылішчы. Скончыўшы яго, паступіў у Пецярбургскі тэхналагічны інстытут. У 1889 годзе ўступіў у падпольны «Гурток моладзі польска-літоўскай, беларускай і маларускай». Некаторы час нават узначальваў яго. Паліцыя праявіла пільнасць і натрапіла на след падпольшчыкаў. Гурыновіча арыштавалі незадоўга да заканчэння інстытута, 16 чэрвеня 1893 года, у Вільні, куды ён прыехаў на сустрэчу са сваёй сяброўкай Станіславай Пяткевіч.

Яго этапам накіравалі ў Пецярбург. Змясцілі ў Петрапаўлаўскую крэпасць, якая ў народзе называлася асабістай турмой дома Раманавых. У ёй прабыў амаль паўгода. Выпусцілі, аднак, не таму, што прызнавалі невінаватым. Прычына — пагаршэнне здароўя. Яшчэ ў снежні 1887-га захварэў на тыф. Лячыўся ў Аляксандраўскай гарадской бальніцы. Для гэтага браў акадэмічны адпачынак, а восенню 1888 года зноў пачаў вучобу з першага курса.

Цяпер, каб не мець лішніх клопатаў, улады адпусцілі яго ў Крыстынопаль на Сморгоншчыне. Гэта быў адзін са спадчынных фальваркаў ягонага бацькі. Там мусіў знаходзіцца пад наглядом паліцыі. Разумеў, што гэта надоўга. Ва ўсякім разе да той часіны, калі крыху палепшае. Хоць асабліва спадзявацца на гэта не выпадала. Ды ўсё адно трэба было неяк жыць.

Падтрымкі ж не было ад каго чакаць. Таму паспрабаваў заняцца гаспадаркай. Праўда, без нейкага досведу гэта давалася няпроста. Тады пачаў сталярнічаць. Магчыма, і стаў бы на ногі. Але раптоўна напаткала яшчэ адна бяда: чорная воспа, якой, відаць, заразіўся ў турме. Ад бяссілля ўрачы толькі рукамі развялі. З тыфам і то не справіцца, а тут цэлы небяспечны «букет». Тыф і чорная воспа і звалі Гурыновіча ў магілу. Памёр ён 4 лютага 1894 г. Паводле іншых звестак — 26 ці 29 студзеня.

Неспягадлівы лёс адмераў яму ўсяго дваццаць пяць гадоў. Калі што і ўсцешвае, дык хіба тое, што і за такі кароткі век паспеў пакінуць след у літаратуры.

ІДЭАЛ — ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Пісаў Гурыновіч на трох мовах — беларускай, рускай і польскай. Шкада толькі, што і па сёння не ўстаноўлена, калі ўпершыню ўзяўся за пяро. Як нельга дакладна сказаць: быў гэта яго ўласны твор ці запіс фальклору. Вядома толькі, што ў 1893 годзе ў адным з выданняў Кракаўскай акадэміі навук змясціў сабраныя ў Вішнеўскай воласці Свянцянскага павеата этнаграфічныя матэрыялы. Займаўся і перакладчыцкай дзейнасцю. Але асноўнае ў яго творчай спадчыне — беларускамоўныя вершы. Упершыню яны былі надрукаваныя толькі ў 1921 годзе. У

1956-м убачылі свет яшчэ некалькі, раней невядомыя. Былі апублікаваныя і пераклады твораў А. Пушкіна, М. Някрасава, І. Крылова, І. Франка, Я. Каспровіча, А. К. Талстога. З'явіліся ў друку і асобныя рускамоўныя вершы Гурыновіча.

У творчасці ён арыентаваўся на тых лепшых прадстаўнікоў беларускага народа, якія змагаліся не толькі за яго сацыяльнае вызваленне, але і за нацыянальнае разняволенне. Ідэалам тут для Гурыновіча быў найперш Францішак Багушэвіч. Яму ён прысвяціў адзін з найлепшых сваіх вершаў «***Дзякуй табе, браце, Бурачок Мацею...»:

*Дзякуй табе, браце, Бурачок Мацею,
За тое, што ў сэрцы збудзіў ты надзею,
Што між братаў нашых знаходзіцца*

людзі

*З кахаючым сэрцам і баляшчай грудзям.
Дзякуй табе, браце, і за тых словы.
Што ўспомнілі звыкі нашай роднай*

мовы,

*Бяры, браце, дудку, наладзь і жалейку,
Няхай песнь смутная ідзе у калейку
І будзіць у сэрцах мысль аб лепшай долі,
Якой мы не зналі дагэтуль ніколі.*

Як і Багушэвіч, Гурыновіч выступаў за абарону селяніна. Абураўся панамі-прыгнятальнікамі. Гэта была яго грамадзянская пазіцыя, бо сам паходзіў са шляхецкага асяродка. Дарэчы, яго далёкія продкі па бацькавай лініі мелі прозвішча Гурын, паходзілі з татараў. А маці належала да гетманскага роду Сяняўскіх. Ды не прымаў Гурыновіч тых, хто асуджаў народ на выміранне, здзекаваўся з яго:

*Перш душылі паны,
Што шляхтай зваліся,*

*Цяпер «сукіны сыны»
За нас узяліся.*

*Ані той, ані сёй
Нічога не далі,
Нашу ж працу у свой*

*Кішэнь накавалі.
Што ты спіш, мужычок.*

У гэтым вершы ёсць адзін істотны момант. Гурыновіч не проста асуджае панноў. У шэраг прыгнятальнікаў трапілі і «сукіны сыны» — тыя, хто нажываўся за кошт рабочых. У гэтым, можна сказаць, гістарычная празорлівасць А. Гурыновіча. Як чалавек, які пэўны час пражыў у горадзе, ён добра ведаў становішча тагачасных працаўнікоў заводаў і фабрык. Пераканаўся, што яны ўжо задумваюцца над сваім далейшым лёсам:

*Глянь! іны мужыкі
Уставаць пачалі.*

*Што я? Хто за такі? —
Раздумываць сталі:*

*Ці я звер? ці я птах?..
Ці яка скаціна?*

*Ці здаецца ж мне так,
Што людска дзяціна?*

МАЦІ ГАЛОСІЦЬ, СТОГНЕ НАРОД

Паэзія А. Гурыновіча — паэзія поклічная, бунтарская, што, у прыватнасці, відаць з верша «***Што ты спіш, мужычок...»: Гэтая тэма больш па-мастацку раскрыецца ў аналагічных вершах Янкі Купалы і Якуба Коласа, якіх таксама з самага пачатку іх літаратурнага шляху зацікавіць праблема чалавечай годнасці

беларуса, росту яго сацыяльнай свядомасці, ягонага нацыянальнага абуджэння. Вядома, калі згадваеш творы тых жа Купалы і Коласа, адразу заўважаеш, што Адаму Гурыновічу майстэрства відавочна бракуе. Згаданы верш застаецца толькі на ўзроўні звычайнай агіткі, ён яшчэ не становіцца з'явай паэтычнай. Але для гісторыі літаратуры істотна тое, што ён быў папярэднікам.

На расійскага самадзержца паэт ускладаў адказнасць за тое, што праводзілася антыбеларуская палітыка, а беларуская мова забаранялася, бо нібыта мужыцкая. І тут Гурыновіч намнога аспярэджаў свой час:

*А роднага слаўца
Ніхто і не чуіць,
Толькі так малайца
Саўсім ён сапсуіць,*

*Ды навучыць раба
Лайца па-руску:*

*«Сукин сын, я тебя
Засажу в кутузку».*

Паэт выступаў аднолькава і супраць расійскага, і супраць польскага прыгнёту, разумеючы, што прыгнёт нацыянальнага «колера» не мае:

*«Сукин сын» ці «пса маць»
Абое рабое,
Ці ж не маюць нам даць
Што-кольвек другое?*

У вершах Гурыновіча спаквалі пачыналі з'яўляцца бунтарныя ноты. Ад канстатацыі здзекаў з народа паэт пераходзіць да канкрэтных парадаў яму. Пазней так рабіла Цётка, пішучы свае творы-пракламацыі. Гурыновіч у гэтым кірунку ішоў першы:

*Няхай хлопцы усе
Збіраюцца кучай,
У таком хаўрусе
Станімся мы тучай...*

.....

*А з тэй тучы, як гром
Сярод летняй ночы,
Загручыць ўсім паном
Загуба у вочы.*

НЕ АДКЛАДВАЙ НА ЗАЎТРА

Застаючыся паэтам-публіцыстам, Гурыновіч адначасова мог быць і лірыкам. Найлепшае пачавардзённе таму — яго верш «Бор»:

*Ох ты, бор, мой бор,
Бор сасновенькі!
Ты з каторых пор
Шуміш, родненькі?*

*Мы з табой раслі,
Уздыхаліся,
На адной зямлі
Гадаваліся.*

Просіцца паралель з творчасцю рускага паэта Аляксея Кальцова, але падабенства «Бору» А. Гурыновіча з кальцоўскім вершам «Лес», відаць, наўрад ці трэба лічыць свядомым перайманнем. Хутчэй, трэба гаварыць пра блізкасць інтанацый пра аднолькавасць успрымання двума таленавітымі аўтарамі рэчаіснасці, хоць, безумоўна, Гурыновіч не мог не чытаць Кальцова.

Маленькім чытачам адрасаваны яго вершы «Каток» і «Рыбак». Першы з іх проста-такі праменьнік дабрыню, што ў вершах для дзяцей немалаважна.

*Сядзіць над вадою маленькі каток,
Глядзіць ён на рыбку — разінуў раток,
Хацеў бы дастаць іх, байца скакнуць,
Байца вадою ён ног абмакнуць.*

У вершы «Рыбак» сітуацыя ўзятая з жыцця тых, хто любіць рыбаліць:

*Стайць рыбак над вадою,
Ловіць рыбіну вудою:
Стаяў, стаяў ён дзень цэлы —
Ані рыбка не прыспела.
Скора сонца за лес сядзіць,
Аж за вудку нехта цягнуць.
Учупіўся карась нейкі,
Такі дрэнненькі, маленькі.*

Стаў карась прасіцца, каб адпусціў яго рыбак: «Пусці ў раку — раздобрэю, // Год ці два — якраз прыспею; // Як вырасту — смачны буду, // Учуплюся сам на вуду».

Завяршальныя радкі твора дыдактычныя. У іх заўважна маралізатарства:

*«Добра, добра, — рыбак скажа.
Ды той дурны, хто так кажа
І на заўтра адкладае,
Што мае, то кідае.
Па мне, розуму не мае,
Хто, злавіўшы — з рук пускае».*

Але дыдактызм, маралізатарства да месца. Яно датычыцца не толькі канкрэтных сітуацый. Паміж радкамі працываецца павучанне: што можа зрабіць сёння, ніколі не адкладвай на заўтра.

Адышоў Гурыновіч у вечнасць у такім узросце, калі нават пры самай цяжкай хваробе пра смерць не думаецца. Як сведчыў Браніслаў Тарашкевіч са слоў паэтавай сястры Канстанцыі, ён «яшчэ ў апошнія хвіліны свайго жыцця, маючы надзею перамагчы страшэнную хваробу, снаваў планы будучае працы на ніве роднага краю з думкаю будзіць і клікаць да жыцця мову і літаратуру беларускага народа».

Жыў, працаваў, паказваў прыклад на ступнікам. Вядома, з-за таго, што апісаныя ім вершы пры ягоным жыцці не друкаваліся, пра нейкі канкрэты ўплыў яго творчасці на рост сацыяльнай і нацыянальнай свядомасці гаварыць не даводзіцца. Ды нельга не прыслухацца да меркавання Алега Лойкі: «Але не выключана, што свае вершы паэт чытаў аднадумцам па рэвалюцыйнай справе, рабочым, якіх агітаваў, сялянам. У такім выпадку яны несумненна рабілі непасрэды ўплыў на ідэйна-палітычны рост слухачоў, будзілі іх сацыяльную свядомасць».

Чытаў жа, безумоўна, і тыя творы, якія да нас не дайшлі, напісаць іх паспеў даволі шмат. Як сведчыў пецярбургскі Дэпартамент паліцыі, у яго «было паміж іншым адабрана восем сшыткаў з рукапісамі на беларускім гавары». Гэтыя сшыткі перасылаліся начальніку Мінскага жандармскага ўпраўлення ды перакладу на рускую мову.

Аднак нельга забываць, што ў гісторыі літаратуры любое яе «звяно» значнае. Нават тое, якое калісьці не было заўважна, цягам часу дапамагае лепш зразумець сутнасць творчага працэсу, убачыць яго ў цэласнасці і непарыўнасці. У працэсе гэтым, у літаратуры Адам Гурыновіч займае сваё месца. Як той, хто пракладаў сцяжыну па цаліку беларушчыны.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Зусім не простая гісторыя

Што такое літаратурны талент? Мажліва, гэта — сукупнасць асаблівасцяў духоўнай арганізацыі, адукацыі і жыццёвага досведу, што агулам дазваляе аўтару рэфлексаваць над паўсядзённасцю, знаходзіць нечаканае ў звычайным?

А можа, гэта выхаванне? Яблык ад яблыні недалёка падае, і найчасцей прырода якраз не адпачывае на здзеях геніяў, а, наадварот, памнажае ў пакаленнях здольнасці і ўменні?

Ці гэта ўвогуле з'ява найвышэйшага, непадуладнага тлумачэнню, гатунку? Бо ў адных, здаецца, ёсць усё: і адукацыя, і вопыт, і выхаванне — але творы іх мёртва-народжаныя, няздольныя ўскалыхнуць душу? І раптам з'яўляецца нехта зусім невядомы — здавалася б, без ведаў, без вопыту бязродны бадзяга-падлетак — і стварае «П'яны карабель», уганяючы ў «ступар» інтэлектуалаў ад літаратуры, якія дзесяцігоддзямі марна спрабуюць адолець схілы Парнаса.

Але ж гэта толькі так здаецца, што ўсё ўзнікае спантанна-інтуітыўна, на пустым месцы. У выпадку таго ж Арцюра Рэмбо з'яўленню шэдэўраў папярэднічала напружаная вучоба і праца, і тое, што іншыя спасцігалі за некалькі гадоў, ён асвойваў за некалькі месяцаў. Падаецца, што час вакол такіх людзей ушчыльняецца, робіцца больш цэльным, дазваляючы ў сціслыя тэрміны рэалізоўвацца напоўніцу.

Нядаўна да мяне патрапіла кніга пад назвай «Город слепых перекрестков», якая выйшла напрыканцы мінулага года ў рэдэкцый часопіса «Роднае слова». Назву апавесці, якая і склала зборнік, варта разумець літаральна: аўтарка апісвае ў ёй складаны лёс сляпой ад нараджэння дзяўчыны, таленавітай спявачкі. У прадмове народны артыст Беларусі Віктар Манаеў гаворыць: «Кніга юнога автора Софии Ворса удивительным образом свидетельствует о зрелости ее души...». І сапраўды, стыль апавесці — запамінальны, характары — яркія, адразу было бачна, што аўтарка ў літаратуры не навічок. Здзівіла дэталёвасць, веданне падрабязнасцяў, нюансаў жыцця сляпых людзей, дасканалае паглыбленне ў іх

проблемы, — усё гэта неяк не стасавалася з азначэннем «юны аўтар», хутчэй ва ўяўленні маляваўся нехта на кшталт Уладзіміра Караленкі, які ў сваёй славутай апавесці «Сляпы музыкант» калісьці распрацаваў такую ж тэму. Моцны гуманістычны пасыл, роздумы над месцам у грамадстве людзей з абмежаванымі магчымасцямі, іх узаемаадносіны з соцыумам — усё гэта прысутнічае ў творы.

Чытаючы кнігу, з хваляваннем сочачы за перыпетыямі лёсу галоўнай гераіні Олі і яе сяброў, таксама невідучых людзей — Марыны, Кірыла, каханага галоўнай гераіні Улада, — не здагадваешся, што слова «юная», якое ўжыў Віктар Манаеў — прыгожае перабольшванне.

Неўзабаве я даведаўся, што гэтая кніга ў аўтаркі не першая — за год да гэтага, напрыканцы 2017-га, у яе ўжо выйшаў зборнік апавяданняў на беларускай мове: «Дзесяць простых гісторый». На момант публікацыі выдання аўтарка, навучэнка мінскай беларускамоўнай гімназіі, мела за плячыма ўсяго... 14 гадоў. Яшчэ даведаўся, што творчасцю маладой пісьменніцы зацікавіліся японцы і нават пераклалі гэтую кнігу на сваю мову, а сама Сафія Ворса — лаўрэат міжнародных літаратурных конкурсаў.

Праз некаторы час я ўжо трымаў у руках гэтую кнігу, выдадзеную таксама ў «Родным слове». Адрозніваецца густоўнае афармленне, выкананае мастацкай Маргарытай Ціхановіч. Пераклала апавяданні «літаратурная хросная аўтара кнігі» пісьменніца Зоя Падліпская. «Слова ў дарогу» напісала народная артыстка Марыя Захарэвіч, якая зазначыла, што ў кнізе «...кожная гісторыя павучальная, і ў кожнай перамагае дабрыва».

Прадбачу, як нехта адразу пасміхнецца: «Ага, канечне, чарговую «зорку» прасоўваюць, бачылі ўжо, і не адзін раз...». Але на гэты раз я б параіў скептыкам прамаўчаць і адсыць ўбок, бо тут ім рабіць няма чаго.

Кніга сапраўды шыкоўная, і не толькі знешне. Гэта дзесяць гісторый з жыцця, прычым зусім не «простых». Кожная з іх — маленькая прыпавесць, дзе за вонкава нумдрагелістымі сюжэтамі схаваныя глыбокія разважанні на агульначалавечыя тэмы: пра жыццёвыя каштоўнасці, пра прызначэнне чалавека, пра важнасць маральнага выбару...

Возьмем, напрыклад, апавяданне «Фёдар». Хлопчык, ад імя якога вядзецца расповед, раздражнёны прысутнасцю малодшай сястры і неабходнасцю ўвесь час за ёй назіраць, дапускае крамольную думку: «Вось бы гэтая невыносная Актэвія (сястра. — Я. Л.) куды-небудзь прапала!». Неўзабаве яго «мара» здзійсняецца: загуляўшыся ў футбол, ён губляе сястру з полю зроку, і яна знікае. Гісторыя заканчваецца шчасліва, аднак тое, што блягіх, спакуслівых жаданняў трэба баяцца, бо яны могуць спраўдзіцца, галоўны герой запамінае назаўсёды.

Альбо, напрыклад, узяць апавяданне «Санкі» — гісторыю, якая вучыць суперажываць братам нашым меншым, яна пра тое, як часта ў памкненні задаволіць свае эгаістычныя жаданні мы не заўважаем тых, хто побач — слабейшых, вартых увагі і клопату.

Ёсць у зборніку і своеасаблівы «трылер» (з гумарам) — «Стары добры доктар, або Як назбіраць на тэлефон», дзе распавядаецца пра незвычайныя прыгоды школьніц Ульяны і Каці, якія арганізоўваюць у паўразбураным будынку сапраўдны «хорар-квэст», каб зарабіць грошы на рамонт тэлефона настаўніцы, выпадкова разбітага па віне адной з сябровак.

Сваімі апавяданнямі, несумненна заснаванымі на перажытым і пераасэнсаваным, Сафія Ворса абвясціла міф пра сённяшняе нібыта «страчанае» пакаленне сучасных дзяцей і падлеткаў, якія толькі і ўмеюць, што «заліпаць» у сеціве, «посціць» сэлфі і «хэйціць» адзін аднаго. Апавяданні «Легкадумны ўчынак», «Новае Барадзіно», дзе аўтарка дзеліцца з чытачом сваім вопытам школьнага жыцця, сведчаць пра тое, што сённяшняе вучні не горшыя, а шмат у чым і лепшыя за нас колішніх: дапытлівыя, адказныя, неабыхавыя да чужога болю. Напрыклад, юная гераіня апавядання «Пажылая лэдзі» стала валанцёрам грамадскай арганізацыі, наведвае адзіночых людзей у доме-інтэрнаце для састарэлых. Яе папярэджваюць, што бабуля, да якой яна прыйшла, «з характарам». Але дзяўчынка, праяўляючы спагадлівасць і тактоўнасць, расчульвае сэрца старой, ды так, што тая распавядае ёй пра сваё артыстычнае мінулае, пра складанасці жыццёвага і творчага шляху. І напрыканцы апавядання — сур'ёзныя, дарослыя разважанні: «Нас заўсёды так захапляюць балетныя пастаноўкі. Здаецца, танцоры лётаюць па сцэне, усё выглядае паветрана і казачна, але столькі пакут і асабістых трагедый хавае гэтая прыгажосць. Думаю, што за геніяльнымі сімфоніямі, вялікімі раманамі, шэдэўрамі жывапісу і кінематографу цягнуцца такія ж шэраг чалавечых катастроф... Можна быць, таму мастацтва вечнае — па-за часам».

Такім чынам, беручыся за пяро, маладая пісьменніца ўжо ўсведамляе ўсю адказнасць і небяспеку літаратурнага паклікання. На фоне субтыльных, снабісцкіх, псеўдаінтэлектуальных спроб многіх сучасных творцаў-маладзёнаў проза Сафіі Ворсы ўспрымаецца як сапраўдны глыток свежага паветра.

Адзінае, што крыху засмуціла, — гэта фінальныя радкі апошняга апавядання: «Але адказ на пытанне, кім стану я, так і застаецца адкрытым». Канечне, Сафія Ворса яшчэ на жыццёвым раздарожжы. Што ж, нам, чытачам, хацелася б, каб выбар усё-ткі быў зроблены на карысць літаратурнай творчасці. Але ж жыццё нашмат шырэйшае за літаратуру. Ці не так?

Янка ЛАЙКОЎ

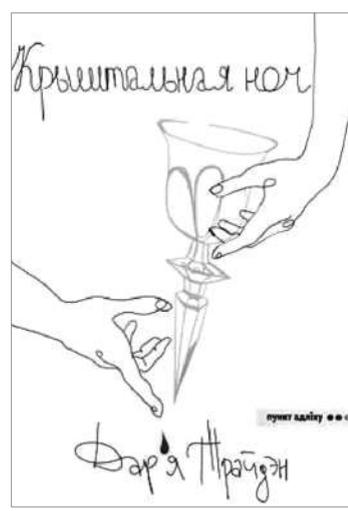
ГЭТА МАЯ НОЧ

Прасторы беларускай літаратуры ўсё больш і больш запаўняюць жанчыны, узбагачаючы яе сваім унутраным святлом і ператвараючы ў загадкавы космас. Падобная тэндэнцыя нядзіўная, бо для асноўнага кантынгенту мужчын літаратура цалкам ці амаль непатрэбная — з тае простае прычыны, што не прыносяць матэрыяльнага забеспячэння. Тыя ж адзінкі, якія ўсё ж рызыкуюць і пішуць у спадзеве на ўсенароднае прызнанне, часцяком выдаюць рэдкае нудоце, між тым жаночая проза і паэзія патыхаюць водарам свежасці і свабодай ад кампрамісаў. Усцешвае тое, што маладыя дзяўчаты не баяцца эксперыментавать.

Назва зборніка апавяданняў «Крышталевая ноч» невыпадковая. Не таму, што слова «крышталевы» прыгожае. Апавяданні, уключаныя Дар'яй Трайдэн у кнігу, самі як крышталевыя — такія ж крохкія, далікатныя, дзівосныя. Іх і сабралі разам, каб з крышталевых аскепкаў стварыць нешта цэласнае, вартаснае, незабыўнае, шыкоўнае.

«Крышталевая ноч» маладой пісьменніцы нагадвае дзённік сучаснай дзяўчыны, куды яна запісвае свае ўражанні. Ёй цікава, ці можна набыць сяброў за грошы («Нямая»). Яна разважае пра смерць, і ў гэтым ракурсе смерць збітай каровы ёй падаецца такой падобнай на смерць збітага чалавека, бо і карова, і чалавек, на яе думку, усяго толькі мяса («Карова»). Яе турбуюць думкі пра ўласнае цела, у якім іншыя хочуць пакідаць свае сляды («Было слова»); пра тое, як страшна спаць,

калі побач нікога («Чатыры акны»). Як жыць з боязю вышыні («Ладдзя»), са згадкамі пра мінулае (дзіцячы садок, адчуванне сябе адзіночым ваўчанём сярод паляўнічага гону, з'яўленне новай дзяўчыны ў групе, спадзеў на сяброўства з ёй, перашкода ў выглядзе хваробы і расчараванне пасля «Хвароба»). Аўтарка распавядае пра паездкі ў Карэлічы, дзе нарадзілася дзяўчынка з голасам жанчыны з дзяржустановы («Карэлічы»). А вось мы ў Мінску на Ангарскай, «якая нагадвае аднаго мужчыну, што не заўважае лесу, не бачыць дамоў і твару, не ведае колераў і формаў — толькі прыкметы агульнай бязлітаснасці, пасярод якой ёсць куткі, дзе можна спыніцца і раскруціць пляшку з півам ці гарэлкай, а пасля не памятаць пра тое, колькі навокал вуліц, куды яны вядуць, як цягне рукі гэтая шэрая наканаванасць і безвыходнасць»

(«Ангарская»). Пісьменніца дзеліцца самым патаемным (пра нянавісць да бабулі, якая пераказвала свет так, што не хацелася ў ім жыць («Працяг»), і пра дзіўныя адчуванні не да мужчын, а да падобных сабе, — прыўкрасных і загадкавых («Вампірызм», «Кіпень» ды інш.). Аўтарка надзяляе персанажаў, пра якіх піша ці якіх стварае, цікавымі незвычайнымі імёнамі: Лана, Амаранта, Летта, Ляля, Люцыя...

Больш-менш цэласным апавяданнем (у звычайным для сярэднястатыстычнага абыяцеля інтэр'еры) падаецца «Пакой», у якім галоўная гераіня, вагаю-

чыся, усё ж рашаецца здаваць адзін пакой у сваёй трохпакаёвай кватэры пасля смерці мужа дзяўчыны-студэнтцы. Ды дзяўчына гэтая ў выніку запаўняе сабой усю прастору кватэры да такой ступені, што гаспадыня нават баіцца выходзіць са свайго кутка... Апавяданне ж «Зямля» — проста асалода для сапраўднага аматара слова. Кожны яго сказ можна цытаваць у якасці афарызмаў, як, напрыклад, гэтыя: «Калі беларуская жанчына кажа «хачу», зямля адказвае ёй «перахочаш»», «Калі беларускі мужчына кажа «зраблю», зямля ўсміхаецца «паглядзім»», «Гандляркі і паэты, атланты і карыятыды, каласы і сярпы, людзі і балоты — дай нам усім досыць любові, каб трымаць зямлю пад нашымі цэламі».

Можна колькі заўгодна фантазіраваць і прыдумваць жаночыя вобразы, выплэскаючы іх, рыхтык фарбы, на паперу, але так нічога і не зразумець у жанчыне, бо лепш за жанчыну пра сябе не раскажа ніхто. Асабліва з такой шчырасцю, як гэта робіць у сваёй кнізе Дар'я Трайдэн. Упэўнены, Дар'яны «ночы» зразумеюць не толькі сама адукаваныя і начытанія. Падаецца, што яе дэбютная кніжка — выклік спархнелым правілам і ўяўленням, датычным айчыннай літаратуры.

Мікола АДАМ

«СЯРОД СНЯГОЎ БЯЗМЕЖНЫХ, ЯК АГМЕНЬ...»

Далёкай вясёлкаю ў тумане ўяўляецца Валерыю Кухарчуку той край, куды імкнуцца мроі, дзе неадлучна гушкаецца на арэлях успамінаў душа. Нядзіўна: паэт не адзін год як эміграваў і жыве ў Злучаных Штатах Амерыкі. Адсюль і назва яго паэтычнага зборніка «Вясёлка ў тумане» (Мінск, «Энцыклапедыкс», 2018).

У гісторыі айчыннай літаратуры няма ла прыкладаў пісьменнікаў, чый талент расцвітаў далёка за межамі Бацькаўшчыны. Туга па родным выспельвала сілу і моц паэтычнага радка, спрыяла абуджэнню патрыятызму, з'яўлялася «каталізатарам» творчай энергіі. Ёсць доля ісціны і ў тым, што на вялікай адлегласці вобраз таго, што любіш, рамантызуецца: неадхопы і адмоўныя бакі «размываюцца» і знікаюць, а застаецца толькі прыхарошаны ўяўленнямі і марамі «цалік» — чысты і незабруджаны, куды «вяртаешся», каб ачуныць, аднавіць страчаныя ў штодзённым змаганні сілы...

Настальгія — асноўны матыў зборніка. Сузіраючы амерыканскія прэрыі, высакагорныя масівы, краявіды горада Юцікі, аўтар згадвае роднае поле, заснежанае наваколле, вясковыя дарогі і сяброў-суайчыннікаў, з якімі вандраваў па абшарах Бацькаўшчыны. І атрымліваюцца жывыя яркія вобразы, нібы намалёваныя пэндзлем мастака, іх адразу бачыш перад сабой:

*Люляе жнівень павуціну,
Як перакулены гамаг.
Гаспадара яго няма —
Люляе жнівень павуціну.*

Альбо:

*Сярод снягоў бязмежных, як агмень,
Як кропелька крыві на белым-белым,
Чырванабокі яблык пераспелы
Сярод снягоў бязмежных, як агмень...
(Квінта трыялетаў)*

Фізічна паэт знаходзіцца ў адной краіне, а душою — у іншай. Там, дзе жыве дух Ефрасінні Полацкай, Купалы і Напалеона Орды, простая вясковая бабка Маруся, дзе помняць Васіля Сахарчука, Міколу Федзюковіча, дзе засталіся родныя (не ў значэнні «крэўныя») магілы. І найбольш удалымі радкамі, якія сведчаць пра гэта, выступаюць не рыфмаваныя, а «белыя» вершы і верлібры з філасофскім напаўненнем — голас лірычнага героя не заціснуты ў пракрустава ложа аднолькавых канчаткаў, а адпушчаны ў вольны палёт. Так, верш-прысвячэнне «З Міколам Федзюковічам (памяці паэта-земляка)» нагадвае сюррэалістычны фільм: лірычны герой нібы распавядае пра сустрэчу з Настаўнікам як пра адну з самых звычайных падзей, што не раз і не два мелі месца, і толькі бліжэй да завяршэння разумееш, што гэта — сон на ўгодкі смерці калісьці дарагога старэйшага сябра...

*...Маўчым,
пакуль пяшукем да Грушаўкі.
Мікола знікае ў вантробе
Шэра-зялёнага пад'езда...
...Бетонны лесвічны гармонік
раптам трансфармуецца*

*ў нажарную драбіну.
...Я спрабую лезці,
але зрываюся.
Мікола знікае
У промнях зіхоткага сонца.*

Часам паэт спрабуе жартваць (што таксама яму добра ўдаецца: «Вясновым ранкам едем мы у Лунін, / Сакоча наш аўтобусны будан. / Мікола «бацьку» зрыфмаваць спрабуе, / А я праз шыбу кратаю туман».) Часам — эксперыментуе («Паэма літар, ці Мой мажлівы алфавіт»). А бывае, яго «заносіць» у іншы стыль, і тады лірычны герой паўстае ў нязвыклым амплуа, у вобразе... няспраўджанага дэндзі альбо незадаволенага абывацеля (верш «С замахом на шансон» з апошняй часткі зборніка «Русская тетрадь»). Зрэдку здараецца, што радок рэжа вока, калі ў ім перамешваюцца словы з розных стылёвых палёў: «А мне лягчэй, / чым на сваім Палессі, / нідзе не дыхаецца. / Хоць пуп закапаны / ў Казахстане».)

Некаторыя мастацкія карціны ўяўляюць цэласны твор, толькі калі глядзець на іх здалёк. Так і для творцы: каб акрэсліўся краявід, каб зразумець, што ў ім галоўнае, а што не мае вялікага значэння, лепш глядзець на яго з адлегласці. Філасофія радка і лірыка ўспамінаў Валерыя Кухарчука ўражваюць. Як добрае віно з цягам часу, з кнігі ў кнігу яго паэтычнае слова будзе толькі мацнець.

Яна БУДОВІЧ

Паэзія загартаваных

Творчасць Уладзіміра Папковіча — выратоўчы мосцік паміж традыцыйнай класічнай беларускай літаратурай і сённяшнім прыгожым (а часам і не зусім) пісьменствам. Гэты яркі майстар паэтычнага слова натхняецца трываласцю коласаўскага радка, рытмікай Куляшова, энергетыкай Купалы, разважлівасцю Максіма Танка.

натхняўся герой артыкула. Кожны з іх (а сюды можна дадаць яшчэ і Петруся Броўку, і Пімена Панчанку) быў па-дзіцячы ўпэўнены, што слова можа перавыхаваць, дыдактычна бездакорна зрыфмаваны радок можа дапамагчы змяніць сітуацыю да лепшага, памяняць, калі трэба, светапогляд. Гэты погляд на паэзію, узгаданы яшчэ першым беларускім нацыянальным паэтам Францішкам Багушэвічам, трывала ўвайшоў у свядомасць пераважнай большасці класікаў беларускай літаратуры. Гэты погляд вельмі блізкі і Уладзіміру Папковічу.

Яшчэ адна асаблівасць, якая кідаецца ў вочы, калі чытаеш яго творы, — лаканізм. Уладзімір Папковіч як агню баіцца лішняга слова, пустой фразы. Яго вершы — як трывала пабудаваныя ўтульныя дамкі традыцыйнай архітэктуры першай паловы XX стагоддзя, яшчэ да таго часу, пакуль у архітэктуру не прыйшоў канструктывізм ды іншыя «ізмь».

Гэтая трываласць, моц, утульнасць радуе і натхняе. Асабліва калі згадваеш, што многія сучасныя (і нават таленавітыя) творы не маюць уласнага падмурка і пры першай паводцы могуць з лёгкасцю быць падхопленыя бруднай плыню, знікнуць у яе хвалях бяздоннасці. Чытаеш вершы Папковіча і разумееш, як цяпер нам не хапае менавіта такой моцнай духам паэзіі. І няма цяды ў тым, што ў кнізе «Зазімак» хапае адназначнасці, часам нават думак у лоб. Затое ёй не страшныя ніякія плыні, ніякія падступныя нечаканкі. Гэта паэзія загартаванага чалавека, у якога сённяшняму выпешчанаму пакаленню ёсць чаму павучыцца.

Такую кнігу хочацца мець у сваім кнігазборы. Звяртацца да яе. Перачытваць. Гэтаксама, як, скажам, у часы смутку і няўпэўненасці, стомлены сябрамі і ворагамі, Алесь Гарун звяртаўся да кнігі Францішка Багушэвіча і як малітву паўтараў такія простыя, але дзейсныя радкі з вершаў класіка. Выхад кнігі Уладзіміра Папковіча — з'ява для нашай сённяшняй літаратуры. З ёй (я ўпэўнена!) ніякі зазімак, што можа раптоўна апанаваць нашы душы, не страшны. З ёй чытачы самі не заўважаць, як наступіць лагодная, цёплая і такая жаданая ў сваёй стваральнасці вясна.

Вольга ПЕРАГУДАВА

Кніжны свет

Дэтэктыў пра чалавечнасць

Ад першага і да апошняга радка да майстра. Рысы лёсу» (Мінск, «Медысон», 2018) яшчэ раз нагадвае пра тое, што таленавіты чалавек таленавіты ва ўсім. Наша асабістая сустрэча, з якой пачалося сяброўства, адбылася на кафедры аператыўна-вышуковай дзейнасці Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь, дзе мы вялі навукова-педагагічную дзейнасць, дзе сталі дактарамі юрыдычных навук, прафесарамі. А яшчэ нас яднае тое, што абодва «пабывалі на Парнасе», пісалі і публікавалі зборнікі вершаў. І вось — у Валодзі «Шлях да майстра. Рысы лёсу» — яго першы досвед літаратурнай прозы.

Пралог, якім падаюцца тры першыя главы, — «Інцыдэнт у краме», «Сустрэча з міліцыяй», «Я і АМАП» — атрымаўся своеасаблівым, драматычным. Сітуацыя тыповая, пазнавальная, даводзілася сустракацца з такімі на ўласнай практыцы, у журналісцкіх працах і на тэлеэкране: прыгоды так званай залатой моладзі, дзяцей заможных бацькоў, факты парушэнняў законнасці праваахоўнымі органамі.

Галоўнага героя рамана Станіслава, проста Стаса, фактычна вылучыў у цяжкім, амаль бязвыхадным становішчы, даў прытулак у сваёй кватэры Пётр Мікалаевіч. Аўтар стварыў вобраз мудрага, інтэлігентнага чалавека, гатовага прыйсці на дапамогу ў цяжкую хвіліну, які аказаў Стасу своечасовую дапамогу ўсімі магчымымі сродкамі, добрым словам і ўважлівым, шчырым стаўленнем да выпадковага, упершыню сустрэтага, параненага мужчыны. Як мне ўяўляецца, у аснове гэтага вобраза — бацька Уладзіміра, незабыўны Пётр Мікалаевіч Шыянок, якога я добра ведаў, шчыра паважаў за мудрасць і высакароднасць.

Апрача асалоды ад чытання, з кнігі Уладзіміра Шыянка можна атрымаць шмат цікавай разнастайнай інфармацыі пра медыкаў і спосабы лячэння хвароб, пра гісторыю нашай краіны, пра лёс беларускай мовы. Усё гэта распавядаецца на фоне выдатнай дэтэктыўнай гісторыі — несправядлівых абвінавачванняў на адрас галоўнага героя, спробаў яго шальмавання і нават выкрадання тымі, хто жадаў расправы.

Чытаючы старонку за старонкай, цікава было назіраць, як з дапамогай Пятра Мікалаевіча, участкавага міліцыі Кавалёнка, кіраўніка следчага падраздзялення падпалкоўніка юстыцыі Сцебакова, следчага Мішына, начальніка крмінальнай міліцыі Шэўчыка складваецца «пазл» дэтэктыўнай гісторыі. Фінал яе вельмі ўдалы. Галоўны герой Станчык Станіслаў Мікалаевіч, Стас, знайшоў свайго Майстра ў асобе Пятра Мікалаевіча, які мае ўнікальную здольнасць быць сапраўдным Настаўнікам.

У анатацыі да рамана, у пралогі і эпілогу аўтар зрабіў містычны падзеі фонам, на якім адбываюцца рэальныя падзеі, што мелі месца ў Мінску ў розны час і датычыліся сучаснай беларускай моладзі, сведчылі аб зменлівасці і адначасова прадвызначанасці чалавечага лёсу, важнасці духоўнага пошуку ў жыцці кожнага, а таксама наяўнасці канкрэтнага чалавека (Майстра), здольнага дапамагчы тым, хто шукае, у духоўнай эвалюцыі, здабыцці гармоніі на жыццёвым шляху (як і пазначана ў анатацыі да кнігі).

Роля чалавека першасная і ў навуковай творчасці, і ў жыцці грамадства і дзяржавы, і ў юрыспрудэнцыі, упэўнены доктар юрыдычных навук, прафесар Уладзімір Шыянок.

Іван БАСЕЦКІ

Паэт верыць у сілу прамоўленага слова. А таму не пакідае ў сваёй творчасці недаказанасці, рызыкаўнай двухсэнсоўнасці, здэклівай іроніі. Яго вершы не маюць так звананага дваінога дна. У гэтым іх шчырасць, пэўная неабароненасць і бясспрэчная праўдзівасць.

Уладзімір Папковіч адкрыта выказваецца пра тое, што яго хвалюе і непакоіць. І калі ў сваіх бліскучых допісах у «Фэйсбуку» дазваляе сабе пэўныя ноткі гарэзлівасці, то ў кніжцы «Зазімак» (Выбраныя вершы, Мінск, «Кнігазбор», 2018) вы не знойдзеце аніякай легкадумнасці. Кніга па-арганнаму строга, лаканічная, павучальная і, наколькі магчыма ў гэтай сваёй павучальнасці, філасофская.

Я нездарма прыгадала імёны нашых пісьменнікаў, якімі

Мая памяць запоўнена...
Ведаеш, болей я не магу
Столькі памятаць — болю,
радасці, рознай трасцы...
Галасы зліваюцца — у няспынны
гук...
Выбіраць з яго словы — такая
цяжкая праца...
Як з пустазелля — зерне.
Каб потым — ізноў змяшаць.
Каб вадаспадам стаць,
а найлепей — морам.
Можа быць, гэта шанс...
Мой апошні шанс...
Забыцца, як ты
Глядзіш на мяне з дакорам...

Я апускаю рукі... Нібыта сцяг,
Які апускаюць, калі ўжо
няма надзеі.

Я не магу...
Змагацца з табой, хаця б
Мне адолець вось гэта сэрца...
І ўспомніць, дзе я...

Смяецца...
Мой вецер...
На беразе пабудую дом.
І дзверы-вокны пазамыкаю...
Трымай мяне моцна,
Бо я, як вада, спываю...
Між пальцаў спываю хутка...
Няма слядоў...

Смяецца...
Мой вецер смяецца...
А потым — размахваецца і б'е.
І я ўжо нічога не разумею.
Хапаю наветра...
Снег — расцярушаны без...
Я верыла, што не нараджаюцца,
Каб намерці.
Не. Нараджаюцца... У завею
Мне не сагрэцца больш...
Без
Цябе.

Яна раскладае таро штовечар,
Каб ведаць дакладна, чым
скончыцца гэты дзень.

Дарога з жоўтае цэгля вядзе
да дзвярэй яе, ды ніхто па ёй не
ідзе.

На стол выкладае шэраг былых
сваіх каралёў:
Той быў дурань, а той стары,
ну а трэці — зусім здалёк.
У катле яе закіпае бура. Яна
зачыняе вокны, бо раницай —
у палёт.

Чацвёртая карта ўпарта
кладзецца

На самае сэрца ёй...

А ўначы туман падыходзіць
пад вокны, ваўком кладзецца ёй
на парог.

Яна ведае, што ён там,
Ён прыйшоў за сваёй старой...
Людзі завуць яе ведзьмай,
ды што ёй да гэтых слоў,
Калі ёй нічога не будзе...
З таго, што

У іх — было...
Яна шэпча туману: прэч,
ну, пайшоў далоў...
Ён ціха скавыча, помнячы
пра цяпло...

Ён прыгадвае, як прыходзіў
да гэтай хаты яшчэ жывым,
Як яна цалавала яго і песціла,
Як ён выў,
Калі дом апусцеў аднойчы...
Як потым прыйшоў Чужы...

Ён разгледзець паспеў кляймо
на яго нажы...

Бойка была кароткая,
за варотамі — на мяжы.

Той не доўга пасля пражыў...

Ён не любіць, калі яна плача,
Не любіць, калі яна варыць
буру —

У чыгуне.
Не выносіць вясны, бо яна сумуе
кожны раз — па вясне.

Ён не баіцца гневу ваўчыных
сваіх багоў,

Яго нават не страшыць больш,
што яна прывядзе казос...

Зрэшты, яго толькі ранак
палохае і агонь.

Ён вартуе яе. Вартуе каторы
год.

Кожную восень між намі гараць
масты...

Кожную восень мы страчваем
штось жывое...

Кожная восень для нас —
апошняя... З галавою

Я тану... Прарастаю
ў яе бурытын...

Тонка — ірвецца... Ды вецер,
нібы хірург,

Зноў зашывае душу маю
павуцінкай-ніткай.

Гэта восень віжуе за намі,
лунае нізка...

І, здаецца, ніяк не вырвацца
з ейных рук...

Бачыш, крывавіць за вокнамі
лес... І штодня — цямней...

Восень не пакідае сведкаў,
слядоў і сцежак...

Як захочаш вярнуцца, помні,
што ты сабе не належыш.

Толькі мне і восені, мілая...

Толькі мне...

І ў кожнай казцы з тваім
удзелам

Я недзе побач.
Я проста Аліса.

Аліса-у-Залюстрэччы...
Імя тваё — споведзь, мой
зеленавокі пробашч...

Імя тваё — забівае мяне
і лечыць...

Ты бачыш, сэрца маё, паміж
намі дрыжыць паветра...

Ты чуеш, як час спыняецца
ў паняверцы...

Галоўнае, ты паспей у мяне
паверыць,

Як я паспяваю да раницы —
у цябе паверыць!

Скрозь прастору і час

(пантум)

Скрозь прастору і час
Вас прашу аб сустрэчы.
Блаславіць, светлых, нас
Бог-Сусвет, Маці-Вечнасць.

Вас прашу аб сустрэчы.
Я сумую! Кахаю!

Любоўныя таямніцы

Мяне змагі б Вы пакахаць
Усёй душой, да самых нетраў,
Каб нам упасці ў бездань-страсць
І знікнуць там для ўсіх і свету?

У Вашы мары зазірнуць
Хацела б я і там застацца.
Віхроў-пачуццяў каламуць —
Як быццам дзвюх энергій танцы.

Тугі міласнай, жарснай рух.
Жадаю (ды не гавару)
Да сэрца ціха прытуліцца.

А Вы маўчыце. Я не трэба?
Аб тым не скажа й Бог на небе.
Ёсць у жыцці шмат таямніцаў.

Бог-Сусвет, Маці-Вечнасць,
паспрыяць заклінаю!

Я сумую, кахаю,
ён маўчыць. Мо забыўся?
Паспрыяць заклінаю
маёй справе забытанай.

Ён маўчыць. Мо забыўся?
Ад тых дум халадзю...
Маёй справе забытанай
я дам моц і надзею!

Пяшчотна, хмельна, назаўсёды
Хачу піць мёд з жаданых вуснаў,
Каб думак сустрэкаць усходы,
Зноў зачароўвацца спакусай.

Таёмна, можа, забаронна,
Карціць мне зведць Вашу сутнасць.
І сімфанічна, і стазвонна,
Прыемна Ваша мне прысутнасць.

Малюся я, каб разам быць,
Каб не забіў лятункі быт.
Я Вам прызнаюся вачыма:

Я так аддана Вас люблю.
Нам знакі лёсу мойры шлюць,
Не ўсе спасцігнуць нам магчыма.

Няма. Не будзе. Не было
цябе ў жыцці маім самотным.
І толькі ўпартае сціло
кранае літары як ноты.

Быў сонца прабліск залаты,
і ён свяціў усмешкай мілай.
Мне сонцам гэтым здаўся ты.
Ты быў не явай. Я сасніла...

Толькі сам-насам з сабой разважаючы,
Нешта ўспывае над возерам роздому.
Востраю думкай, бы шэрань,

уджалачы:

Што і павінны мы быць усе розныя!

Ад разнастайнасці і да агульнасці,
Ад невядомасці да падсвядомасці.
Сёння ўбярэм у сябе свету мудрасці,
Заўтра збудуем імперыю годнасці.

Акварыум

Акварыум. Чакаюць пільна рыбка
Рукі маёй узмаху — можа, ежа?
І я падумаю пра наш Сусвет вялікі,
Яго шкло-сценкі, і вышэй — без межай.

І нечая рука ўзмагне і сыпле
То дождж, то снег. Вятрамі пагайдае...
А мы нібы на невялікай выспе
Спрабуем разгледзець зямныя далі.

Акварыум. Чакаюць пільна рыбка
Рукі маёй узмаху — я ж не Божжа!
А на вадзе мільгаюць цені, блікі.
Я сыплю корм. Малькі клююць. Прыгожа!

Санет

Ізноў апалая лістота пахне смерцю...
Яе паліць лацвей ці ў мех наўпрост.

А вецер не дае яе падмесиці,
З-пад веніка даўгі цягае хвост.
І казачныя вобразы мільгаюць
Паміж апанаваных мітуснёй
Чывонных, жоўтых колераў. Гуляюць.
Мы з гэтымі ўспамінамі заснём.
Ад містыкі і казак да штодзённай
Жыццёвай прозы зводзіцца заўжды.
Цяпліцца сэрца марай летуценнай,
Каб нас не закраналі халады.

Я веру, што не скончыцца жыццё,
Пакуль расце, ляціць і хтось мяце лісце.

Як жа данесці пачуцці і водары,
гукі і фарбы знайсці мне якія?
Рытмы гучаць апантанай мелодыі,
Шалік танклявы самота накіне.

Разбудзіў наваколле
дзіўны барабанны дробат.
Чакайма ў гэтым годзе
ўнучачку ці ўнука:
буслы на даху!

Туліцца, лаічыцца
вусікамі чэпкімі, касматымі
(увесь свет прыгарнуць гатовая)
ліяна дзівочага вінаграду —
нявінніца.

Крэкча-рыціць старая яблыня:
«Падладзь, спадарку, іпакоўню,
не дай намерці ў адзіноце!»

«Томка! Томка!» —
кінуўся гадавалы сыночак
за яркім матыльком.
Вось і назвіска табе,
мятлік-аднадзёнка!

Ён маўчыць. Яна маўчыць.
А прастуджанае каханне
чакае,
калі замест ледзянога напою
нальюць яму
гарбаты з мятаю.

Колер настрою?
Пальновы.

Збегла Зараніца на прыволле.
Уплятае залацінкі свае
ў рамонкі, валоскі, мятлікі —
прыхарошвае перад пачаткам дня:
луг-цырульня.

СЭЛФІ З ЧАСАМ

«Сэлфі! Навум, давайце з вамі зробім сэлфі!» — Хаянь ужо добра гаворыць па-руску, але вось не даецца ёй пакуль імя па бацьку, таму і называе мяне проста — Навум.

Хаянь — мая былая студэнтка, і мы сустрэліся ў атэлі «Пекін» у Мінску на прыёме, які ладзіла кітайскае палітства.

Кітай для мяне цяпер вельмі блізкая краіна. І не толькі таму, што пабываў там не раз: у кітайскай сталіцы жыве і працуе дачка. Кітай сагрэты для мяне яе родным дыханнем.

Хаянь адносіць на выцягнутую руку айфон і праз некалькі секунд паказвае мне на яго экране нашыя непраўдападобна павялічаныя твары.

Сэлфі... Хто сёння толькі не спакушаецца жаданнем пабачыць сябе на фоне прыроды ці вуліцы, ваннага пакою ці вяршыні гары! Здаецца, увесь свет хоча пакінуць свой адбітак на маленькім экране мабільнага тэлефона.

Сэлфі — своеасаблівы дзённік жыцця, хронаметраж уласнага лёсу, рэгістратар нашых сустрэч і падарожжаў.

Мы становімся іншымі ў нашых звычках і нашых учынках, мяняюцца сродкі дастаўкі інфармацыі, але не мяняецца сутнасць таго, што адбываецца з намі, з нашым лёсам, жаданнямі і думкамі, урэшце — з нашай існасцю.

І становяцца ў чаргу падзей і ўспамінаў шматлікія сэлфі, якія спыняюць імгненні, даючы нам магчымасць паглядзець на саміх сябе збоку.

...Фотаздымак на сцяне нашай маленькай хаткі ў Полацку. Злева направа — бацька ў паўваенным френчы і фуражцы на яшчэ не сівоў галаве, мама, якая трымае на руках маю сястрычку, бабуля і неймаверна прыгожая мамама сястра цётка Вера. Я стаю крыху наперадзе, збочыўшы галаву, насуплены, нібы толькі што плакаў. Я ўвогуле быў даволі капрызны хлопчык, і чым у момант фатаграфавання быў незадаволены, цяпер ужо не памятаю.

Ужо нікога няма, акрамя малодшай сястры з тых маіх родных у гэтым свеце, але на здымку яны ўсе жывыя і маладыя.

Гэты здымак, узяты ў рамку, пазірае на мяне штодня, і я ўглядаюся ў такія родныя твары і хачу нешта пачуць у адказ, але яны толькі моўчкі пазіраюць на мяне са сваёй вечнасці...

Душанбэ. Я на «Зялёным базары». Перада мной суровыя барадатыя мужчыны ў цюрбанах, а паміж намі — сталы, якія проста ломяцца ад усходняй смакаты — пукатых, з мужчынскаю далонь дыняў, чырвоных памідораў, кабачкоў, арэхаў і нечага зусім незнаёмага, але, відаць, вельмі смачнага.

Дарэчы, такіх смачных памідораў, якія я каштаваў у Душанбэ, больш не ёў ніколі.

У Душанбэ я прыляцеў да сябра, які жыў там ра-зам з маладой жонкай, размеркаванай пасля заканчэння інстытута ў сталіцу адной з саюзных рэспублік на працу. Сябра ўладкаваўся мастаком на фабрыку, дзе працавала інжынерам жонка, і жылі яны на кватэры ў бухарскіх яўрэяў.

Хто такія бухарскія яўрэі, я ў той час не ведаў, бачыў толькі, што яны вельмі падобныя на мясцовых жыхароў: апрапаюцца як таджыкі, ды і рысамі твару не вельмі адрозніваюцца.

— Зараз у іх Пейсах, — папярэдзіў мяне сябра, — так што ты асцярожна: яны вельмі набожныя і патрабуюць, каб мы з павагай ставіліся да іх традыцый.

— Так, — пацвердзіла яго жонка, — мы для іх іншаверцы. Калі я папрасіла аднойчы сподак для садавіны, яны далі, але больш гэтым сподак не карысталіся.

Я ж прывёз з сабой ладны шматок сала і пляшку добрага самагонкі, спецыяльна для гэтай паездкі прэзентаванай мне знаёмым вяскоўцам.

Дом гаспадароў, дакладней цэлая сядзіба літарай «П», меў пакой старэйшага брата Рашыда з жонкай і дзіцём, сярэдняй дачкі Рахіль з мужам і малодшага Рустама, які быў яшчэ не жанаты. Гаспадар з жонкай займалі цэнтральную частку гэтага своеасаблівага палаца.

— Яны нам здалі два пакойчыкі, дзе будзе жыць Рустам з жонкай, — патлумачыў мне сябар. — Ён восенню пойдзе ў войска, а, калі вернецца, бацька паедзе ў Бухару і прывязе яму нявесту.

— Як прывязе? — здзівіўся я. — А ён што сам, зломак? — Такі ў іх звычай. Бацька выбірае сыну жонку.

Мы сядзелі за сталом, на якім стаяла пляшка самагонкі, дробна нарэзанае сала, з цыбулькай, салата... Ад толькі што зваранай бульбы плыў смачны водар.

— Як дома! — з захваленнем сказаў сябар. — Ну, што, за сустрэчу?

Тут у пакой зазірнула Рашыдава жонка.

— Лея, — па-замоўніцку падміргнуў сябар, — чарачку з салцам, га?

Лея пужліва азірнулася, потым падышла да стала і хуценька кульнула налітую чарку.

— Нікому не скажаш?

— Ты што? Не хвалойся. Вось — сала беларускага пакаштуй!

Лея яўна ўпадабала мой пачастунак. Але заспяшалася.

— Бачыш? — расмяяўся, калі яна сьшыла, сябар. — Артадоксы, але ж калі хочацца...

Я яшчэ не ведаў, якое выпрабаванне мяне чакае неўзабаве. Бо пільнае вока гаспадароў убачыла, што знешнасць у мяне не такая, як у майго бялявага сябра, і не вельмі падобная на славянскую.

Я ніколі не ўтойваў свайго паходжання, хоць у нашай сям'і не прынята было прытрымлівацца нейкіх асаблівых традыцый. Жылі мы ў беларускім асяроддзі з такімі ж звычкамі. Ды і наш ускраінны пасёлак быў далекавата ад гарадскіх кварталаў, дзе кампактна сяліліся полацкія яўрэі.

На другі дзень, калі сябра з жонкай адправіліся на працу, да мяне зазірнуў старэйшы сын гаспадара Рашыд.

— Мой бацька запрашае вас на абед! — урачыста абвясціў ён.

Мне стала крыху непамысна: незнаёмыя людзі, тым больш такая артадаксальная сям'я. Яны ж, пэўна, бачылі, што мы пілі гарэлку, елі сала...

Але што паробіш...

За вялікім сталом сабралася ўся сям'я. На чале быў сам гаспадар — невысокі, каржакаваты, з густой сівоў шавялюрай. Ён напачатку прамовіў кароткую малітву і запрасіў усіх да трапезы. Гаворка, вядома, была па-руску, але праз пэўны час гаспадар звярнуўся да мяне на зразумелай мове.

— Дык вы з Расіі да нас прыехалі? — спытаў ён з прыкметным акцэнтам.

— Не, з Беларусі, з Полацка.

— А, гэта недзе каля Мінска, так?

— Так. Не надта далёка. Мінск — наша сталіца.

— А яўрэі ў Полацку ёсць? — раптам ашаламіў мяне пытаннем гаспадар.

— Ёсць.

— А як яны выглядаюць?

Магчыма, я пачырванеў, не памятаю. Але адразу на радзіўся адказ:

— Ну вось так, прыблізна, як я. Хаця я не зусім...

— Зразумела, — мякка працягваў гаворку суразмоўца. — У вайну, напэўна, шмат яўрэяў загінула?

— Так, шмат.

Усе за сталом уважліва слухалі наш дыялог. Да ежы ніхто не дакранаўся, і, бачачы гэта, гаспадар працягнуў да мяне высокі келіх з вінаграднай чачай.

Пачаўся абед. Памятаю, нейкія стравы аказаліся настолькі для мяне нязвыклія, што галоўным жаданнем было не выдаць, што мне нешта не падабаецца.

Але галоўнае — свярбела ў душы тое, што змаладушнічаў, збаяўся прызнацца, сказаць усю праўду.

Неаднойчы ў жыцці даводзілася стаяць перад спакусай здавацца не тым, кім ёсць на самай справе. Але ўрэшце я зразумеў, што самае галоўнае — быць самім сабой і памятаць, хто ты і адкуль.

Праз шмат гадоў пасля таго памятнага абеду, ужо ў Мінску, мы з сябруком Алесем Пісьмянковым стаялі каля яго пад'езда. Было ўжо даволі позна, а мы ніяк не маглі развітацца.

Раптам да нас наблізіўся высокі мажны мужчына, яўна нападпітку.

— Здароў, мужыкі! — выгукнуў ён.

— Здароў, сусед! — адказаў Алясь.

— Чую — па-беларуску гаворыць. Малайцы! А то сваю мову сталі забываць. Ты ж з вёскі, ведаю, — звярнуўся ён да Алеся і пільна паглядзеў на мяне, — а ты хто?

— Я? Я — Навум! — нечакана, нават з выклікам, адказаў я.

— Навум? Давай вып'ем, Навум!

І ён дастаў з кішэні закаркаваную недапітую пляшку.

— Другім разам, сусед! — мякка адхіліў працягнутую пляшку Алясь.

— А я хачу выпіць з Навумам!

Я ўзяў з яго рукі пляшку, адкруціў корак і зрабіў глыток.

— Тваё здароўе!

Што падштурхнула мяне тады так зрабіць, сёння не магу растлумачыць. Але Алясь потым часта любіў расказаць у застоллі пра гэты

выпадак і пра тое, як сусед, сустракаючы яго, потым не раз казаў: «Перадавай прывітанне Навуму!».

...Вось здымак — я на фоне школьнага стадыёна. Ды які гэта стадыён? Проста футбольнае поле з самаробнымі варотамі ды імправізаванай бегавой дарожкай. Тут у нас праходзілі ўрокі фізкультуры, тут, пасля летніх канікул, у футбольным матчы паміж класамі я забіў свой першы гол — пуцёўку ў зборную школы. За маёй спінай удалечыні — чыгуначны пераезд і драўляны шалман «Блакитны Дунай», які я кожны дзень прамінаў, ідучы ў свой прыгарадны пасёлак.

На мне — піянерскі гальштук, самастойна адпрацаваныя штаны і не вельмі пачышчаныя чаравікі...

Я — старшыня савета атрада, добры вучань, амаль выдатнік, у мяне шмат сяброўкоў.

І толькі я памятаю да гэтага часу сваю першую трагедыю, калі нечакана сутыкнуўся са здрадай і шчымлівай крыўдай.

Проста быў не гатовы да таго, што часта здараецца ў дзіцячых калектывах, калі раптам становіцца аб'ектам усеагульных насмешак і самай сапраўднай траўлі.

Праўда, да траўлі тады, дзякуй богу, не дайшло. І за гэта я ўдзячны сваёй любімай настаўніцы Тамары Фёдарунай.

Так здарылася, аднойчы мая аднакласніца нечакана для мяне абавала мяне пры ўсіх, досыць подла і абразліва.

А я разгубіўся і не змог ёй адказаць. Усе пачалі рагатаць, дадаючы здэклівыя падрабязнасці, а я стаяў, увесь чырвоны, разгублены, і маўчаў.

Моўчкі пабег у клас (інцыдэнт здарыўся якраз на школьным стадыёне), схпіў свой партфель і — дадому.

Маці, як зазвычай, прыйшла з працы позна, але, убачыўшы мой твар, пачала пытацца, што здарылася.

Я сказаў, што проста баліць галава і сёння раней лягу спаць.

Назаўтра я ў школу не пайшоў. Бадзяўся па беразе Палаты, глядзеў на яе жоўтую вірлівую ваду і каторы раз пракручваў у галаве ўчарашні эпізод.

Пасля абеду, калі заняткі ў школе закончыліся, я вярнуўся дадому. І трэба ж, калі выйшаў, пачаўшы, на вуліцу, сустрэў Тамару Фёдарунай.

Яна жыла непдалёк, праз пераезд, і, відаць, якраз вярталася дадому пасля заняткаў.

— Ты чаго сёння на ўроках не быў, мо захварэў? Па выглядзе — не. Што здарылася?

На вочы наварнуліся слёзы. Я маўчаў.

— Скажы, — ласкава загаварыла настаўніца. — Прызнайся, лягчэй будзе.

Ужо не мог стрымацца, праз слёзы выціснуў толькі адно слова: «Абзываюць!».

— Добра, больш не гавары нічога. Супакойся! Заўтра ў школу можаш не прыходзіць. А праз дзень каб быў як штык!

Да гэтага часу не ведаю, што казала мая Тамара Фёдаруна аднакласнікам. Але, калі я прыйшоў у клас назаўтра, усё было як да злашчаснага эпізоду. Самае цікавае, што ні тады, ні цяпер я так і не даведаўся, што казала Тамара Фёдаруна ў маю адсутнасць. Цяпер, калі я ўспамінаю той час, былыя аднакласнікі кажуць, што пра гэта не памятаюць, і здзіўляюцца, ці было такое.

Аднекваецца і Тамара Фёдаруна.

Часам нават я сумняваюся, ці прыдумаў гэта, ці не.

...«Цік-так, ходзікі...». Беласток. Здымак на фоне праваслаўнай царквы з айцом Янам Койлам. Высокі, мажны, падобны на праставатага сялянскага мужыка, айцец Ян вядзе набажэнствы па-беларуску, арганізаваў радыё для прыхаджан, закупаўшы адпаведную апаратуру, абсталяваўшы сапраўдную студию. Цяпер перадачы гэтага радыё слухаюць не толькі ў Беластоку, а ва ўсім Падляскім ваяводстве.

Беларусы тут — нацыянальная меншасць. Нехта ў апошнія гады перапісаўся ў палякі, але тых, хто лічыць сябе беларусамі, па-ранейшаму няма.

Цікава слухаць іхнюю гаворку — з яўна польскім акцэнтам, але з беларускімі словамі і выразамі. А чысціні і выразнасці мовы маглі б нават павучыцца некаторыя мае землякі.

З айцом Янам мы наведлі беларускі дзіцячы садок. Калі карагод малых зацягнуў дружна «цік-так, ходзікі, мне чатыры годзікі», я нават ледзь не праслязіўся.

Прыемна было тут, за мяжой, чуць, як дзеткі спяваюць па-беларуску, як стройна і весела гучаць іх юныя галасы.

Аду з першых песень, якую мы развучылі з маім чатырогадовым унукам, была менавіта гэтая, пачутая некалі ў Беластоку:

«Цік-так, ходзікі...»

Ад Камісіі па прэміях Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і аматарскай творчасці

Камісія па прэміях Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі разгледзела матэрыялы па работах, творах і кандыдатах, якія вылучаны на саісканне прафсаюзных прэмій 2019 года, і паведамляе, што да ўдзелу ў конкурсе на саісканне прэмій дапушчаны:

I. За творы прозы, паэзіі і драматургіі (адна прэмія):

1. **Ларыса Антонава** — за зборнікі вершаў з серыі «Урокі жыцця»: «Ступенька ввысь», «Абновленне», «Проб'ёцца сквозь тучы» (Баранавічы: Выдавец Я. Г. Хол, 1 паўгоддзе 2018 г.).

2. **Вольга Брылон, Сяргей Махаў, Марына Мулявіна** — за кнігу «Владимир Мулявин и Лидия Кармальская. Недосказанное... Исследования, воспоминания, публицистика» (Мінск: «Альгіора Форте», 2016 г.).

3. **Уладзімір Гаўрыловіч** — за трылогію «Палешукі» (Мазыр: КВУП «Калор», 2017 г.) і кнігу «Агледзіны» (Гомель, Гомельская епархія, 2017 г.).

4. **Зінаіда Дудзюк** — за кнігу «На парозе раю: апавесці, кінаапавесці, апавяданні» (Мінск: «Чатыры чвэрці», люты 2018 г.).

5. **Валерый Максімовіч** — за паэтычны зборнік «Сярод блукаючых планет: вершы і паэмы» (Мінск: «Ковчег», верасень 2014 г.).

6. **Елізавета Палеес** — за зборнікі вершаў «Свет нескананы» (Мінск: ПВУП «МИНАР», 2015 г.) і перакладаў «На земле вековечной» (Мінск: «Колорград», 2017 г.).

7. **Валянціна Паліканіна** — за кнігі паэзіі і прозы: «Под небом нераздельным» (Мінск: «Мастацкая літаратура», 2016 г.), «Родное, кровное, святое...» (Кіеў: «Колофон», 2017 г.) і кнігу вершаў для дзяцей «Ни к чему быть одному» (Мінск: «Мастацкая літаратура», май 2018 г.).

8. **Валянціна Русакевіч (Гіруць-Русакевіч)** — за зборнік паэзіі «На нітцы часу: выбранае» (Мінск: «Чатыры чвэрці», люты 2018 г.).

9. **Віктар Шніп** — за кнігу «Трава бясконцаці: дзённікавы раман паэта» (Мінск: «Мастацкая літаратура», сакавік 2018 г.).

II. За музычныя творы, канцэртна-выканальніцкую дзейнасць (адна прэмія):

1. **Наталля Громава і Валерый Баравікоў** — дуэт артыстаў-інструменталістаў Белдзяржфілармоніі — за ажыццяўленне творчага праекта «Міжнародныя музычныя вечары фартэпіянных дуэтаў «DUETTSSIMO» ў 2017 годзе.

2. **Уладзімір Громаў** — артыст-вакаліст, вядучы майстар сцэны ДТВУ «Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь» — за выдатны творчы дасягненні, высокае выканальніцкае майстэрства і шматгадовы актыўны ўдзел у канцэртных праграмах прафсаюзаў (2014—2018 гг.).

3. **Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь «Ансамбль «Камерата» Белдзяржфілармоніі** — за стварэнне канцэртнай праграмы «Крылы» і музычнага альбома «Between Heaven and Earth» («Паміж небам і зямлёй») у 2017 годзе.

4. **Адам Мурзіч** (галоўны кіраўнік праекта), **Ігар Баканаў** (музычны кіраўнік праекта), **Галіна Маторная** (рэжысёр-пастаноўшчык) — за стварэнне канцэртнай музычнай праграмы «Залаты россып аперэты» ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры (студзень 2018 г.).

5. **Аляксей Пятроў** — за высокі выканальніцкі ўзровень і падрыхтоўку канцэртных праграм у Рэспубліцы Беларусь і за мяжой (2015—2018 гг.).

III. За работы ў галіне тэатральнага мастацтва і кінамастацтва (адна прэмія):

1. **Галіна Адамовіч** (кінарэжысёр) — за сварэнне фільма «Чужое і сваё» (2017 г.).

2. **Рыгор Баравік** — прафесар кафедры рэжысуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі — за кнігу «Рэжысура драматычнага тэатра: учебное пособие» (Мінск: БДАМ, чэрвень 2018 г.).

3. **Аляксандр Вавілаў** (аўтар праекта), **Святлана Гуткоўская** (галоўны балетмайстар праекта), **Агага Мацко** (рэжысёр-пастаноўшчык), **Аліна Стальмакова** (вядучая праекта) — за стварэнне і паказ гісторыка-мастацкага праекта «Сем таямніц Беларусі» (2016—2018 гг.).

4. **Антон Заянчкоўскі, Дзяніс Нямцоў і Сяргей Спруць** (выканаўцы галоўных роляў), **Кацярына Дзегцярова** (выканаўца ролі) — за стварэнне яркіх вобразаў у фолк-рок-мюзікле «Трыстан і Ізольда» А. Сымона ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры (2017 г.).

5. **Павел Іваноў** (дэкан) і **Сяргей Кацёр** (дацэнт) УА «Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў» — за тэлевізійны праект «Час кіно (Акадэмія)» на тэлеканале «Беларусь 3» (2017—2018 гг.).

6. **Сяргей Кавальчык** (рэжысёр-пастаноўшчык), **Ала Сарокіна** (мастак-пастаноўшчык), **Руслан Чарнецкі** (выканаўца галоўнай ролі) — за стварэнне на высокім мастацкім узроўні спектакля «Падводнікі» ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага (2017 г.).

IV. За творы жывапісу, скульптуры, графікі і прыкладнага мастацтва (адна прэмія):

1. **Аляксей Ляшчоў** — мастак-афарміцель ДУК «Лепельскі раённы Дом культуры» — за аўтарскі праект графічных работ «Жыць, каб памятаць» (2016—2018 гг.).

2. **Андрэй Мартынюк** — майстар народных промыслаў аддзела рамеснай дзейнасці «Станькаўскі дом майстроў» ДУ «Дзяржынскі раённы Цэнтр культуры і народнай творчасці» — за стварэнне кінетычнага тэатра «Балабуха» (май 2018 г.).

3. **Эдуард Мацюшонак** — настаўнік выяўленчага мастацтва ДУА «Вілейская гімназія № 1 «Логас»» — за стварэнне серыі жывапісных работ «Радзіма, рэканструкцыя» (лістапад 2014—2018 гг.).

4. **Алена Шлегель** — мастак, старшы выкладчык УА «Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» — за стварэнне квадрыхтыха «Родны алфавіт» да 500-годдзя выдання Бібліі Ф. Скарыны (2017 г.).

5. **Алена Шунейка** — майстар па ткацтве ДУК «Гродзенскі АМЦНТ» — за стварэнне міні-габеленаў «Фарны касцёл XVII—XVIII ст.», «Бернардынскі касцёл XVI—XVIII ст.», «Каложская царква XII ст.», «Панарама г. Гродна паводле гравюры Т. Макоўскага XVII ст.» (2016 г.), габелена «Гродзенская ратуша, 1784» (2017—2018 гг.).

V. За лепшы твор аб прафсаюзах (адна прэмія):

1. **Тадэвуш Крупнік і Уладзімір Швед** — за літаратурны твор «История развития медицины и профсоюзного движения работников здравоохранения Могилёвщины» (Магілёў: УПКП «Магілёўская абласная ўзбуўненая тыпаграфія імя С. Собаля», 2017 г.).

2. **Аксана Аўраменка і Алена Батура** — выкладчыкі музычна-тэарэтычных дысцыплін, **Алена Серакова** — дырэктар УА «Лідскі дзяржаўны музычны каледж» — за творчы праект «Музыкі высокае прызвание...» (2016 г.).

VI. За актыўную работу па развіцці народнага мастацтва і аматарскай творчасці працоўных (адна прэмія):

1. **Раіса Ветрава**, загадчык Палаца культуры ААТ «Гомсельмаш».

2. **Людміла Казачкова**, загадчык Дома культуры «Будаўнік» ААТ «Будтрэст № 3 ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі», г. Салігорск.

3. **Юрый Кастэнка**, старшыня пярвочнай прафсаюзнай арганізацыі ААТ «Бярозаўскі сыраробны камбінат».

4. **Пётр Шэршань**, генеральны дырэктар ВРУП «Віцебскаблгаз».

VII. За выдатныя дасягненні аматарскіх калектываў мастацкай творчасці (адна прэмія):

1. **Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь народны ансамбль беларускай песні «Церніца»** КСЦ УП «Мінскае аддзяленне Беларускай чыгункі».

2. **Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь узорны ансамбль танца «Дружба»** Культурна-спартыўнага комплексу РУП «Гомельскае аддзяленне Беларускай чыгункі».

3. **Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь фальклорны ансамбль «Дударыкі»** ДУА «Гімназія № 14 г. Мінска».

4. **Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь узорны фальклорны калектыў «Сунічкі»** ДУА «Лепельская дзіцячая школа мастацтваў».

5. **Народны тэатр «Рэха»** ўстанова «Рэспубліканскі Палац культуры прафсаюзаў».

6. **Творчая майстэрня эстраднага мастацтва «Хвілінка»** ГА «Беларускі саюз музычных дзеячаў».

VIII. У галіне журналістыкі (адна прэмія):

1. **Марына Аляксейчыкава** (вядучы рэдактар аддзела рэкламы) — за публікацыі на прафсаюзную тэматыку, аб мерапрыемствах форуму ФПБ, конкурсах прафесійнага майстэрства маладых спецыялістаў, апублікаваныя ў абласной газеце «Магілёўскія ведамасці» і сайце агенцтва (2017—2018 гг.).

2. **Ксенія Асмалоўская** (кіраўнік праекта, аўтар і вядучая), **Святлана Пагарэльская** (рэжысёр), **Крысціна Шынкарова** (рэдактар і вядучая рубрыкі), **Аляксандр Рындзін** (телеаператар) — за стварэнне цыкла тэлевізійных праграм «Народное утро» на тэлеканале «Беларусь 1» (2016—2018 гг.).

3. **Ала Вярэніч** (аўтар ідэі, рэдактар і аўтар перадач), **Марына Драгіна** (вядучая), **Сяргей Кацёр** (прадзюсар, рэжысёр, аўтар перадач) і **Алена Марціноўская** (рэжысёр) — за падрыхтоўку і выпуск тэлевізійнай перадачы «Майстры і куміры» на тэлеканале «Беларусь 3» Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь у 2016—2018 гг.

4. **Ілона Травіна** (аўтар і вядучая), **Дзмітрый Травін** (відэааператар), **Марына Грышчанка** (відэаінжынер) — за падрыхтоўку і выпуск цыкла тэлевізійных праграм «Открытый разговор» на тэлеканале ЗАТ «Сталічнае тэлебачанне» ў 2016—2018 гг.

5. **Настасся Турок** (галоўны рэдактар), **Людміла Цімашкова** (намеснік галоўнага рэдактара), **Анжэла Шурдукова** і **Марына Сямашка** (загадчыкі аддзелаў) — за серыі публікацый аб дзейнасці прафсаюзных арганізацый, іх лідарах, людзях працы, сацыяльна-эканамічным і грамадска-палітычным жыццём рэгіёна, апублікаваныя ў раённай газеце «Аршанская газета» (2016—2018 гг.).

6. **Уладзімір Факееў** (карэспандэнт) — за цыкл публікацый пра людзей працы і прафсаюзы, апублікаваны ў гарадской газеце «Наваполацк сёння» (2014—2018 гг.).

Камісія звяртаецца з просьбай да творчых саюзаў, культурна-асветных устаноў, прафсаюзных і грамадскіх арганізацый, калектываў прадпрыемстваў і навучальных устаноў, грамадзян рэспублікі правесці абмеркаванне кандыдатур на саісканне прэмій Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2019 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і аматарскай творчасці.

Ваши прапановы, водгукі, заўвагі просім накіраваць да 1 сакавіка 2019 г. на адрас: Савет Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, Камісія па прэміях ФПБ (пакой 1211а), пр-т Пераможцаў, 21, 220126, г. Мінск, тэл. 203 95 83.

УНП 100626703

ПАЧУЦЬ ПАЧУЙКІ

Невялікая вёска Пачуйкі на памежжы Магільскага і Ваўкавыскага раёнаў — з шэрагу перспектывных. Але нечакана пра гэтае паселішча загаварылі дзякуючы тутэйшаму жыхару Мікалаю Іваноўскаму.

Дванаццаць гадоў таму ён вярнуўся сюды з Гродна пасля шматгадовай працы на вытворчым аб'яднанні «Азот». Трэба было падтрымаць маці, разам перажыць гора — заўчасную смерць брата, мастака Дзмітрыя Іваноўскага. Карціны з выявамі родных краявідаў і ваяроў часоў Вялікага Княства Літоўскага на сценах бацькоўскай хаты, здаецца, глядзелі з дакорам. Вось каплічка ў закінутым стане, крыж побач з ёю нахіліўся... Іваноўскі хутка выправіў сітуацыю.

А яшчэ бавіў час за камп'ютарам. І паліліся вершаваныя радкі на роднай мове... Па змесце яны быццам дапаўнялі карціны брата. З'явілася ідэя надрукаваць яго палотны ў кнізе. У альбомнае выданне «Нашчадкі роду Іваноўскіх» увайшлі фотаздымкі карцін Дзмітрыя Іваноўскага і вершы Мікалая Іваноўскага. Кантакт з чытачамі, іх шчырыя водгукі і падтрымка Гродзенскага аблас-

нога аддзялення СПБ натхнілі на новыя вершы. У паэтычнай папцы з'явіліся «Пачуйскія крыжы», «Дзяды», «Гудзевіцкія калядкі», «Пачастуем па-беларуску», «Бяда суседа — мая бяда» ды іншыя творы. Сваёй творчасцю запаўняе нішу, у якой ёсць месца гісторыі роду, народным традыцыям і побыту. Калі не хапае лірычных сродкаў, на дапамогу прыходзяць гумар і сатыра. А гэта ўжо ў другім паэтычным зборніку «Пяром і сэрцам».

Для дзяцей малодшага школьнага ўзросту прызначана маляўнічая кніжка «Загадкі на ўсе выпадкі». Вершаваныя загадкі пісаліся шмат гадоў. У выніку назбіралася столькі, што склалася цікавая пазнавальная азбука, у якой на кожную літару маецца па некалькі загадак і адпаведна слоў-адгадак. Кнігу можна лічыць своеасаблівым слоўнікам сакравітых беларускіх слоў. А другая — «Сцяжынка дзяцінства» далучае надлеткаў да вясковага побыту, тлумачыць з'явы прыроды, апавядае пра птушак і звяроў, вучыць даражыць спадчынай і любіць родную мову.

Тамара МАЗУР, фота аўтара

Мікалай Іваноўскі каля каплічкі.

ШМАТВЕКТАРНАСЦЬ СПАДЧЫНЫ

Пра сучаснае стаўленне да спадчыны ў гутарцы з нашым карэспандэнтам разважае доктар гуманітарных навук, культурны антраполог, старшыня праўлення Беларускага камітэта ІКАМОС Сцяпан СТУРЭЙКА.

— Вельмі часта на старонках СМІ з'яўляюцца навіны пра пэўныя падзеі ў галіне рэстаўрацыі, захавання гісторыка-культурнай спадчыны. Праводзяцца дыскусіі, круглыя сталы, грамадскія абмеркаванні... Гэта сведчыць пра ўзмацненне шырокай увагі?

— Безумоўна, сёння да гісторыка-культурнай спадчыны шмат увагі, але варта разважаць пра якасць такога пільнага зацікаўлення з розных бакоў. Калі я ўзначаліў Беларускага камітэта ІКАМОС, Міжнароднага савета па помніках і гістарычных мясцінах і пачаў яшчэ часцей стасавання з рэстаўратарамі, культурнымі дзеячамі, актывістамі, то звярнуў увагу на адну несправядлівую заканамернасць. З боку асоб, што дбаюць пра спадчыну, робяцца нейкія дасягненні, мы бачым вынікі іх працы, але калі пашукаць звесткі пра нашы поспехі на старонках некаторых папулярных медыя, то пабачым усё па шаблоне «скандалы, інтрыгі, расследаванні». Сапраўды, максімум негатыву. Маўляў, у нас найгоршая рэстаўрацыя ў свеце, ці яе ўвогуле няма як з'явы, зноў знішчылі помнік... Так, падобныя выпадкі здараюцца, але наша ідэя ў тым, каб паказаць, як шмат у гэтым кірунку робіцца станоўчага. Добрае тут ёсць, я гэта дакладна ведаю, хачу даведацца больш і, натуральна, паказаць іншым, даць магчымасць выдатным рэстаўратарам, актывістам распавесці пра вынікі іх працы.

— Якія прыклады ўдалай рэстаўрацыі можна тут назваць?

— Адрозна згадваецца выдатны праект рэстаўрацыі-кансервацыі сядзібы Рэйтанаў у Грушаўцы; створаны праект аднаўлення палацава-паркавага ансамбля ў Жылічах; праведзеная работа па рэстаўрацыі так званых «Дома з ліліямі» ў Гродне, дзе цяпер размяшчаецца Беларускі народны банк. Можна таксама прыгадаць рэстаўрацыю флігеляў Ружанскага палаца Сапегаў, работы на Гальшанскім замку (яны ўжо выдзунца на адной з вежаў), выдатны праект рэвіталізацыі руінаў адной з бабруйскіх синагог. Варта згадаць таксама праект па раслаенні і аднаўленні фрэсак Свята-Ефрасіннеўскага манастыра ў Полацку, што цягнецца ўжо больш як дзесяцігоддзе і робіцца на выдатным еўрапейскім узроўні.

Безумоўна, важнымі з'яўляюцца і многія сацыякультурныя праекты, што таксама разгортаюцца вакол спадчыны, не толькі нерухомай. Напрыклад, фестываль «Справа» ў Белай царкве, «Нерасстраляная пазыя», прысвечаная творчасці паэтаў — ахвяраў сталінскіх рэпрэсій, ці выданне кнігі ўспамінаў жахараў горада пра даваенную Гародню журналіста Руслана Кулевіча. У гэтай кнізе мы бачым, што спадчына — гэта не толькі гісторыя, сівая даўніна, але і людзі, з якімі і сёння можна сустрэцца, пагутарыць. Напрыклад, выдатны вынік з пункту гледжання рэзанансу мела валанцёрская кампанія па захаванні Вайсковых могілак у Мінску, дзе ўдзельнікі рабілі не толькі папярковыя запыты ў пэўныя ўстановы, але і сваімі сіламі працавалі, дзейнічалі.

— Беларускі камітэт ІКАМОС аб'явіў конкурс менавіта з мэтай адзначыць найлепшыя праекты, паказаць станоўчы бок справы?

— Лічу, што нам ёсць чым ганарыцца, і гэтая думка, як бы парадасальна ні гучала, дастаткова новая. Ёсць выдатныя прыклады, але на агульным інфармацыйным фоне даміруюць выразны «алярмісцкі» дыскус, маўляў, ратуіце, усё кепска. Калі мы распрацоўвалі назву і лагатып конкурсу «Спадчына ў дзеянні», то прагучалі розныя варыянты назвы. Папярэдне яго думалі назваць «Наша спадчына», але тыповая рэакцыя на выраз была такая: «Слёзы на вочы наварочваюцца». «Спадчына ў дзеянні» — выдатная знаходка. Па-першае, сама спадчына ўздзейнічае і захаванняе, а па-другое, адным з крытэрыяў яе існавання і захавання з'яўляюцца нашы дзеянні.

— У цэлым, наколькі шырокія і ўплывовыя паўнамоцтвы ІКАМОС у рабоце са спадчынай? У чым функцыі і задачы існавання арганізацыі?

— Гэта грамадская арганізацыя, мы валодаем дастаткова абмежаваным інструментарыем. У асноўным займаемся развіццём уяўленняў пра гісторыка-культурную спадчыну Беларусі і форм работы з ёй. Можна ўявіць прыкладна так. У нашай краіне ўжо склалася сістэма работы са спадчынай: дзейнічае Міністэрства культуры, рэстаўрацыйныя арганізацыі, якія працуюць дзякуючы бюджэтным сродкам і прыватным інвестыцыям; ёсць і арганізацыі, што займаюцца кантролем за функцыянаваннем гэтай сістэмы і дапамагаюць ёй працаваць. Напрыклад, Добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, моладзевае аб'яднанне «Гісторыка». ІКАМОС жа кажа, што гэтая сістэма эвалюцыянуе, развіваецца гэтак жа чынам, як падобныя сістэмы ў іншых краінах. Таму імкнемся зразумець кірункі гэтай эвалюцыі, што варта развіваць перадусім, у якім кірунку рухацца, якія формы работы са спадчынай самыя актуальныя, якія новыя спосабы фінансавання варта шукаць і якія новыя сэнсы ў тое, што робім, укладваць? Для гэтага праводзім даследаванні, рэалізоўваем праекты.

— Ці выкарыстоўваецца больш комплексныя, сінтэтычныя погляды на гісторыка-культурныя каштоўнасці?

— Так. Напрыклад, распрацоўвалі канцэпцыю аднаўлення былой ашмянскай синагогі з арыентацыяй на інтарэсы мясцовай супольнасці. То-бок імкнуліся перавесці синагогу з катэгорыі выключна яўрэйскай каштоўнасці ў катэгорыю спадчыны ўсёй мясцовай супольнасці. Яшчэ адзін прыклад — праект аднаўлення Гальшанскага замка, што прадугледжвае не столькі рэстаўрацыю, колькі кансервацыю і экспазіцыю. Такім чынам, спрабуем уводзіць новае паняцце «архітэктурная экспазіцыя». Тут працуе крыху іншая логіка работы з матэрыяльнай структурай. Тая ж ініцыятыва па Вайсковых могілках паказала, што варта было б стварыць новы дакумент, што б рэгламентаваў адметнасці ўспрымання, захавання гістарычных некропаляў. Гэты аспект у нас зусім не развіты. Мы ведаем, што Вайсковыя могілкі — гісторыка-культурная каштоўнасць. А што менавіта ў іх каштоўнае? Згодна з існуючымі падыходамі, каштоўныя самі астанкі памерлых. Ці варта ахоўваць надмагільныя пліты, крыжы, звараныя з арматуры? Яны ўяўляюць каштоўнасць? Тут патрэбны новы погляд, новая аналітыка. Спачатку варта развіваць уяўленні пра спадчыну — гэта тое, чым мы займаемся. За поглядамі будзе развівацца і практыка.

— Адной з найбольш гучных дыскусій апошняга часу можна назваць абмеркаванне працы рэстаўрацыі Старога замка ў Гродне. Як думаеце, які з бакоў усё ж мае рацыю?

— Гэта і добрае, і складанае пытанне. Наконт Старога замка ў Гродне я выказаўся ўжо даўно, цяпер нешта каменную нашмат радзей. Не магу сказаць, што нейкі адзін бок мае рацыю, а іншы выключна правы. Уся спрэчка — вакол знешняга выгляду замка і яго асобных элементаў. Але ж мы дакладна гэтага не ведаем, ёсць толькі ўскосныя сведчанні. Мне падаецца, гістарычны партрэт замка — у любым выпадку гіпатэтычны, таму не мае быць галоўнай тэмай для гутаркі, як сёння. Разважаць трэба аб прынцыпах сучаснага праектавання, што адначасова варта было б праектаваць і архітэктурную, і інтэр'еры, і экспазіцыю. Канцэпцыю музея пакуль таксама ніяк не ўлічваюць. Трэба падумаць пра архітэктурную экспазіцыю: замак змяшчае агромністую колькасць гістарычных напластаванняў, іх таксама варта адлюстравіць. Шуму ў спрэчцы вельмі шмат, але ён толькі пра вузенькую частку таго, што варта абмяркоўваць.

— Магчыма, спрэчка не толькі і не столькі пра замак. Яе прычынай стаўся канфлікт пакаленняў даследчыкаў і падыходаў да аднаўлення каштоўных мясцін. Працуючы з рознымі навукоўцамі, рэстаўратарамі, зусім маладымі і вельмі сталымі і аўтарытэтнымі, ці заўважалі розніцу паміж школамі?

— Яна сапраўды існуе. Але гэты ўмоўны падзел адбываецца не толькі па ўзросце даследчыкаў, гаворка мусіць ісці пра іх каштоўнасці. Так, у 1990-я гады на хвалі адраджэння незалежнасці часта гучала рыторыка, маўляў, мы адрозніваем замкі, палацы, вернем з замежжа нашы каштоўнасці і разам з імі — вялікую гісторыю. І гэтым мусіць займацца дзяржава, бо мы будзем моцную нацыю. Такая логіка дыктуе правілы работы са спадчынай з арыентацыяй на яе нацыябудаўнічую функцыю. Тады гэта было надзвычай актуальна!

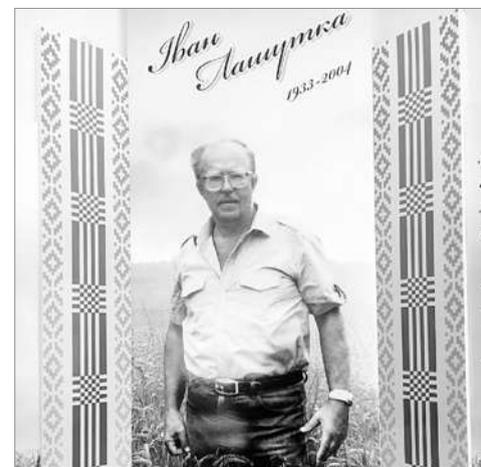
Мы ж разважаем пра іншыя сэнсы працы са спадчынай. Напрыклад, рэалізацыя сацыяльна-эканамічнага патэнцыялу мясцовасці, і тут не пра турызм гаворка. Гісторыя можа быць сродкам павышэння якасці жыцця ў невялікіх гарадах, адкуль з'язджаюць людзі. Ці можам мы праз спадчыну спрабаваць вырашыць экалагічныя пытанні? Сёння шмат кажуць пра зялёны дзяметр Мінска. Ён адначасова і гістарычная каштоўнасць, у тым ліку горадабудаўніцтва, і важны фактар экалагічнай стабільнасці горада. Спадчына — гэта і спосаб злучэння нас з Еўрапейскім светам, пошуку агульных каранёў, ідэй, працэсаў. Сёння прыходзім да разумення таго, што і ў Еўропе ўсё не так выдатна, як нам падаецца. Я гэта дакладна ведаю. Часта падчас міжнародных мерапрыемстваў гучыць праблематыка спадчыны ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе. У Сербіі, Балгарыі, Польшчы, нават Чэхіі, усходняй Германіі праблемы тыпалагічна тыя ж, што і ў Беларусі, і нашы калегі з Захаду часта таксама не ведаюць, як іх можна вырашыць. Гэта ж адна прастора.

Таму канфлікт пакаленняў — гэта канфлікт розных поглядаў на адно і тое ж, што выліваецца ў розных падыходах да рэстаўрацыі гістарычных аб'ектаў. Адсюль і спрэчкі вакол Старога замка ў Гродне. Магчыма, варта думаць не толькі пра тое, як яго аднавіць дакладна ў адпаведнасці з гістарычнымі крыніцамі, а каб ён стаў творам сучаснага рэстаўрацыйнага мастацтва.

Сумленнем вывераны шлях

Шмат гадоў працаваў у вілейскай СШ № 3 Іван Лашутка, які стаў своеасаблівым сімвалам Вілейшчыны. У 2016 годзе ў гэтай навучальнай установе быў адкрыты мемарыяльны клас яго імя. Менавіта ў ім Іван Іосіфавіч падчас урокаў беларускай мовы і літаратуры дзяліўся з вучнямі сакрэтамі роднай мовы, заахочваў таямніцамі творчасці айчыннага майстроў слова. Шчыра, глыбінная любоў да роднага краю, увасобленая ў штодзённых справах, станавілася для многіх вучняў сапраўдным урокам жыцця, маральным арыенцірам.

Паэт Лашутка змог падняцца над часам, у якім жыў. Для яго вечнымі былі такія каштоўнасці, як любоў да роднай зямлі, вернасць хрысціянскім паняццям: павага да бацькоў, роднай прыроды, традыцый нашага народа, памяці продкаў і, безумоўна, любоў да беларускага слова...

На працягу многіх гадоў памяць паэта ўшаноўвае Цэнтр эстэтычнага выхавання г. Вілейкі пад кіраўніцтвам Таццяны Захарыч у межах праекта «Незабытыя імяны Вілейшчыны». У 2009 годзе ладзіўся канцэрт-прэзентацыя дыска «Іду са словам да людзей...», а праз чатыры гады быў адкрыты памятны знак на вуліцы Камарова, дзе жыў паэт. А нядаўна Вілейскі райвыканкам прыняў рашэнне назваць вуліцу ў новым мікрараёне імем Івана Лашуткі.

Нарадзіўся вілейскі паэт у вёсцы Баяры. Любоў да літаратуры, да паэтычнага слова, як зазначаў сам Іван Іосіфавіч, ішла ад маці, вясковай настаўніцы, якая ведала на памяць шмат вершаў беларускіх і рускіх паэтаў. Маці ўхваляла імкненне сына да вучобы і складання вершаў. У 1953 годзе Іван Лашутка стаў студэнтам філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Менавіта тады ў аўдыторыі БДУ прышло тое філалагічнае пакаленне, якое дастойна прадоўжыла справу славетных папярэднікаў. Сярод іх — Вячаслаў Адамчык, Ніл Гілевіч, Іван Пташнікаў, Адам Мальдзіс, Анатоль Клышка Кастусь Цвірка, Рыгор Барадулін, Геннадзь Бураўкін, Іван Чыгрынаў і іншыя, чые творы складаюць сёння залаты фонд роднай літаратуры.

Пасля заканчэння вучобы настаўнічаў на Вілейшчыне, быў інспектарам тутэйшага РАНА. У 1973 годзе апублікаваў нізку вершаў у «ЛіМе». Менавіта гэтая падзея надала аўтару веры ў свае сілы і падштурхнула да заняткаў літаратурнай творчасцю больш сур'ёзна. І вось доўгачакава падзея: у 1992 годзе ўбачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура» першая кніга паэта «Свята дваіх». У наступным годзе творца атрымаў спецыяльны прыз Федэрацыі прафсаюзаў Рэспублікі Беларусь у галіне паэзіі, у 1996 стаў членам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Да апошніх дзён свайго жыцця паэт хваляваўся за наша грамадства, маладое пакаленне. У роздумах, сумненнях і пошуку нараджаўся паэтычны радок.

*Першыя сняжынкі
У восені познай — ні ласкі, ні згоды,
Здаецца, што радасць прапала навекі...
І раптам
у гэтай цішы анямелай,
Як пух лебядзіны,
паволі, нясмела
Сняжынка святлом мне упалі на вейкі:
І ўсё стала мілым, бялюжкім, чароўным.
Яны лугавыя рамонкі задалі
І сэрцу мне любяць родныя далі,
Вясну, што чакае з ахапкам чаромхі...*

ДРАЎЛЯНЫЯ, ПАРЦАЛЯНАВЫЯ, ШАРНІРНЫЯ

Сакрэты ляльнага свету ад Надзеі Цыганоўскай

Аўтарская лялька з'яўляецца адным з самых прыгожых кірункаў у мастацтве. У апошнія гады ў гарадах Беларусі ўсё часцей на выстаўках можна

Вольга Зарэцкая «Таямнічы лес».

ўбачыць работы айчынных майстроў, якія прыцягваюць і радуць вока прыгажосцю і адметнасцю. А ў Мінску некалькі гадоў запар ладзіцца міжнародная выстаўка аўтарскай лялькі «Панна Doll'я», дзе мастакі дэманструюць арыгінальныя ідэі. Куратар выстаўкі мастачка Надзея Цыганоўская ведае пра лялькі ўсё. За пятнаццаць гадоў прафесійнай дзейнасці яна стварыла больш за паўтысячы найпрыгажэйшых работ і змагла зацікавіць ляльчым напрамкам многіх. Надзея ведае шмат сакрэтаў ляльнага свету, некаторыя з якіх пагадзілася раскрыць.

— **Надзея, ці ёсць сёння пэўны трэнд у аўтарскай ляльцы і як ён сфарміраваўся?**

— Кожны аўтар па-рознаму падыходзіць да работы. Ёсць мастакі, якія працуюць толькі ў сваім кірунку, а ёсць шматгранныя творцы. Напрыклад, праз ляльку я магу раскрыць любую тэму, і многія беларускія творцы таксама могуць. Аўтарская лялька прадугледжвае развіццё і фантазію. Таму вызначыць трэнд досыць складана. З году ў год з'яўляюцца новыя ідэі, якія перарастаюць у пэўныя накірункі па стварэнні лялькі. Напрыклад, сёлета на пачатку выстаўкі «Панна Doll'я» мы прыдумалі такі кірунак у ляльчым свеце, які называецца *hunny dolls*. Гэта лялька для народа, яна не прадугледжвае пэўнага гістарычнага складніка ці сэнсавай нагрукі, гэта лялька для простага чалавека, але ў яе могуць быць цікавыя рысы твару. Менавіта гэты прыклад даказвае, што нельга вылучыць пэўны трэнд. У аўтарскай ляльцы заўсёды вялікую ролю адыгрывае творчая стылістыка і правільная дэталізацыя.

— **Якія элементы самых складаных ў стварэнні лялек?**

— Найбольш складана мастакам даюцца рукі і вухы. Гэтыя элементы патрабуюць дбайнай прамалёўкі і дэталізацыі. Не маючы мастацкай адукацыі, складана з першага разу зрабіць іх добра. Але гэтаму можна навучыцца. Многія майстры з мастацкай адукацыяй часам скептычна ставяцца да тых, хто займаецца гэтым як хобі. Я хачу сказаць, што палова вялікіх майстроў у ляльчым свеце — хатнія гаспадыні. Яны доўга працуюць на імя, а потым імя працуе на іх.

Аднак любы ляльчым элемент заўсёды патрабуе праўдападобнасці і адказнасці. Нельга да чагосьці ставіцца лёгка, а да чагосьці складана, аўтар павінен быць уважлівы на любым этапе.

— **Ці добра прадаецца аўтарская лялька і што робяць мастакі, каб іх работы карысталіся попытам?**

— Падчас майстар-класаў і экскурсій я вучням і слухачам заўсёды кажу: калі лялька створана якасна, тады і прадаць яе можна хутчэй. Сёння калекцыянеры больш разборлівыя. Калі раней яны проста куплялі лялькі, не ўнікаючы ў гісторыю стварэння, дэталізацыю, то цяпер сталі больш спрактыкаваныя: ведаюць, на якія элементы трэба звярнуць увагу, выбіраюць работы толькі з дарагіх і якасных матэрыялаў. У ляльцы важна абсалютна ўсё: пастава рук, вачэй, анатамічны склад. Дзякуючы інфармацыі ў інтэрнэце кожны можа зразумець, наколькі добра зроблена лялька. Таму якасць заўсёды ўплывае на попыт. У асноўным аўтарская лялька добра купляецца, прычым набываюць работы для розных мэт. Хтосьці калекцыянуе, хтосьці — для дзіцяці, нехта хоча бачыць у ляльцы сябе і замаўляе менавіта сваё адлюстраванне.

Марына Маскаленка «Штукар».

— **Здаецца, што адзін з галоўных пакупнікоў аўтарскай лялькі — калекцыянер? Наколькі шмат калекцыянераў лялек у свеце і ў прыватнасці ў Беларусі?**

— Не ведаю, ці можна сцвярджаць, што купляюць лялькі ў большасці калекцыянеры, таму што да нас звяртаюцца прадстаўнікі розных аўдыторый. Але ў цэлым калекцыянераў аўтарскай лялькі вельмі шмат і ў свеце, і ў нашай краіне. Я ведаю беларускіх калекцыянераў, зборы якіх складаюцца з амаль трохсот ляльчым твораў. Адна з самых вядомых калекцыянерак жыве ў Таліне. Ёй семдзесят чатыры гады і па прафесіі яна педагог. Кожны год жанчына чакае выстаўку аўтарскай лялькі ў сваім горадзе, збірае грошы і пасля адкрыцця абавязкова набывае адну з работ. Яе двухпакаёвая кватэра цалкам застаўленая лялькамі. Калекцыю жанчыны зараз выкупляюць за 3,8 мільёна еўра. У выніку будзе створаны музей аўтарскай лялькі. Гэты прыклад дапамагае зразумець, што лялька таксама можа быць укладаннем і інвестыцыяй у будучыню. Аднак наш кірунак даволі малады, у постсавецкай прасторы ён існуе ўсяго дваццаць гадоў.

Цяпер валадарыць стагоддзе спажывання, і ў многіх для нармальнага жыцця ёсць практычна ўсё. Каб чалавека здзівіць, трэба прыдумаць нешта ўнікальнае. Менавіта па гэта і прыходзіць пакупнік. Дарэчы, мужчыны часта калекцыянуюць мядзведзяў. І чым больш мядзведзь сімпатычны, тым хутчэй яго купіць брутальны мужчына. Ёсць яшчэ мужчыны, якія збіраюць бегмотаў або вожыкаў. Праўда, яны не скупляюць усё запар, а імкнуцца фарміраваць калекцыю, набываючы работы розных майстроў.

— **Які матэрыял найбольш практычны і якасны для стварэння лялькі?**

— Усё залежыць ад таго, якія ў аўтара мэты. Калі лялька гульнявая і прызначана для дзіцяці, то лепш выкарыстоўваць паліурэтан. Цяпер гэта вельмі папулярны матэрыял. Ён, дарэчы, адліваецца самім аўтарам. Такія лялькі вельмі зручныя для дзіцяці: з іх можна здымаць ўборы і мяняць на новыя. Таксама мы часта ствараем парцалінавых і шарнірных лялек, якія адны з самых дарагіх. Я, дарэчы, лічу, што такія работы таксама трэба купляць для дзіцяці, каб з маленства прывучаць іх правільна і беражліва ставіцца да рэчаў, няважна: лялька гэта ці мядзведзь. І нават калі дзіця яе зламае, наступны раз яно будзе ведаць, што так рабіць нельга.

З парцалінам амаль заўсёды працуюць жанчыны, таму што ён вельмі далікатны. Калі мужчынам проста зрабіць ляльку з дрэва, то жанчыны звяртаюцца да больш тонкіх матэрыялаў. Дарэчы, мужчыны, акрамя таго, што купляюць мядзведзяў, вельмі часта іх шыюць...

тонкасці і задуму стварэння. Мяне радуе, што творы аўтараў-ляльчнікаў выстаўляюць у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Гэта сведчыць пра тое, што аўтарская лялька — таксама мастацтва.

Не магу пагадзіцца, калі працэс стварэння аўтарскай лялькі называюць рамесствам. Тут існуе тонкая мяжа, за якую змагаюцца мастакі: рамеснік заўсёды паўтарае свае творы, яму трэба іх хутчэй прадаць, а майстар можа іх крыху трансфармаваць, напрыклад, зрабіць аднаго зайчыка маленькім, а другога — вялікім, дадаць да іншай лялькі пэўныя аксесуары. Мастак спачатку малюе вобраз, потым падбірае да яго ўсе неабходныя элементы. У выніку ўсе вобразы атрымліваюцца розныя і ўнікальныя.

— **Ведаю, што вы праводзіце майстар-класы ў адным з дзіцячых дамоў Беларусі. Як такія заняткі дапамагаюць дзецям?**

— Я еджу ў дзіцячыя дамы ў Бабруйск. Там раней Наталля Кавалёвай быў арганізаваны гурток, дзе дзеткі шылі цацкі. А потым мы вырашылі зрабіць сумесны праект: на працягу васьмі месяцаў дзецям рабілі лялькі. Гэта была вельмі карпатлівая і складаная праца, таму што трэба было зрабіць мадэль, вылепіць яе, потым распілаваць, зрабіць форму з гіпсу, адліць фарфор і абпаліць. Наша задача заключалася ў тым, каб паказаць дзецям, што зрабіць ляльку — не так проста: для гэтага патрэбны ўсёадлівасць, цярдзенне, майстэрства. Мы хацелі іх больш сацыялізаваць. Матывалі тым, што работы будуць прадстаўлены на выстаўцы. Дзецям адразу з пазітыўным настроем уключыліся ў працэс.

Дар'я Кальцова «Варона Одры».

— **Ці можна казаць пра тое, што мастацтва аўтарскай лялькі ў Беларусі развітае?**

— Так, апошнія некалькі гадоў аўтарская лялька атрымала велізарную папулярнасць у Беларусі. З'яўляецца ўсё больш аўтараў, ствараецца шмат цікавых работ. Але самае важнае, што сродкі масавай інфармацыі пачалі цікавіцца ляльчым кірункам і раскажваць пра яго. Без гэтага раней было складана. Вельмі важна распавесці пра тое, што аўтарская лялька ствараецца карпатліва і вельмі акуратна, каб была зразумела каштоўнасць нашай працы.

Прыемна, што пра аўтарскую ляльку даведваюцца не толькі ў Мінску, але і ў абласных гарадах і рэгіёнах. Летась работы, якія экспанаваліся на выстаўцы «Панна Doll'я», былі паказаны ў шасці беларускіх гарадах. Многія прыходзілі паглядзець, іншыя набывалі лялькі. Сёлета плануем пашырыць палітру гарадоў.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Чыста англійскае забойства, альбо Макдонах і шкляны шарык

...Што гэта было?.. З такім пытаннем ішла пасля прэм'еры «Вешальнікаў» у Купалаўскім тэатры. Ішла па вечаровай вуліцы і спрачалася сама з сабой, пазіраючы долу. Ад водбліскаў ліхтарнага асвятлення снег пад нагамі здаваўся сіняватым: зіхатліва-свежы ў паветры, унізе ён рабіўся халодна-нежывым, пазбаўленым прыроднай чысціні, нават штучным — як у кампазіцыі ўнутры шклянога сувеніра, які прывозяць з-за мяжы. Шарык трэба страсянуць, каб унутры ўсё зварухнулася.

Такім жа шкляным шарыкам з закладзеным сюжэтам і героямі падаўся спектакль рэжысёра Віталія Краўчанкі паводле п'есы брытанскага драматурга Марціна Макдонаха.

ВЕЛЬМІ ЦЁМНАЯ МАТЭРЫЯ

Два прозвішчы ў адной афішы сышліся дзеля страцення — прынамсі, на гэта трэба было спадзявацца. З Макдонахам зразумела: яго манера распавядаць драматычныя гісторыі з тонкім брытанскім гумарам, па сутнасці, і нагадвае шарык, які нібыта перакочваецца з аднаго месца на іншае, прымушаючы кампазіцыю, што ўнутры, увесь час быць жывой і непрадказнай... Вось уявіце, што ўнутры — Біг-Бэн ці плошча якога-небудзь горада, дзе развяваецца сцяг Вялікабрытаніі, ды купка маленькіх чалавечкаў побач, нешта паміж сабой высвятляюць... Шарык (ідэя) прыходзіць у рух, і вось усё перакулілася з ног на галаву, заварушыліся сняжынкі, кладуцца па-рознаму, паказваючы розныя бакі «ўнутранай» з'явы, такім чынам прымушаюць разгадаць сутнасць кампазіцыі. Вынік — разгадаць — існуе ў неад'емным спалучэнні з працэсам разгадвання, бо менавіта падчас яго саспяваюць думкі пра тое, на што разлічана ў дадзеным выпадку сутнасць: на простае сузіранне, на сузіранне з філасофскім поглядам альбо на жаданне пастаянных зменаў заключанага ў празрыстым шкле кавалку рэчаіснасці.

Што да Віталія Краўчанкі, то і тут былі спадзевы: нядаўна ён як рэжысёр атрымаў Нацыянальную тэатральную прэмію за найлепшы спектакль малой формы ў Гомелі, ды і выбар п'есы для пастаноўкі ў Купалаўскім аб'яцаў страценне як мінімум на вечар. Таму што п'еса, напісаная пару гадоў таму, звяртае да адной з самых вечных гуманістычных тэм — смяротнага пакарання і забойства аднаго чалавека другім, якое можа быць прадугледжана паводле права.

З пункту гледжання права прафесія галоўнага героя — грамадска значная. Ён ажыццяўляе пакаранне злачынцаў, якіх прысудзілі да смерці. Іх дзеянні прывялі да жудасных трагедый, таму ўсё правільна — няхай будучы гатовыя адказаць за гэта, лічыць Гары. Ён упэўнены, што робіць правільна, не задаецца пытаннем і нават не даспукае ні імгнення сумневу ў тым, што на шыбеніцу адпраўляюць толькі вінаватых. З гонарам гаворыць, што здзейсніў смяротнае пакаранне ў дачыненні да 233 чалавек. І нават той адзіны, хто да апошняга настойваў на сваёй невінаватасці, не збянтэжыў Гары.

Гары Уэйд (акцёр Ігар Дзянісаў) — законапалухмяны грамадзянін, харошы чалавек (нікога ж не забіў проста так, без прысуду), і ён можа свабодна выказаць сваё меркаванне пра ўсіх людзей, якія так ці інакш былі вартыя пакарання. Ён дае інтэрв'ю на гэтую тэму, не баіцца ісці насуперак грамадскім плыням, праз якія смяротнае пакаранне за забойства спыненае. І становіцца мясцовай знакамітасцю. Наведвальнікі бару, што трымае сям'я Гары, з задавальненнем бавяць час у яго кампаніі, жартуюць і прымаюць гаспадара з усімі яго поглядамі. Так бы ўсё і рухалася, калі б яго інтэрв'ю не прымусіла ўспомніць гісторыю таго хлопца... Гары не дапускае магчымасці памылкі. Але ўспаміны напаткалі не толькі яго. Былы калега па вешальнай працы Сід (Сяргей Чуб) імкнецца закінуць зерне сумневу. З гэтага моманту спакойны ход існавання яго сям'і парушаны: толькі жонка Гары Эліс (Зоя Белахвосцік) выршыла шырку паразмаўляць з дачкой, як на парозе ўзнік невядомы малады чалавек. І зусім не проста так... Не, гэта не пачатак дэтэктыву ці любоўнай драмы.

А што тады гэта было?

САМОТА ЗАХАДУ

Жанр вызначаецца як «чорная камедыя». І калі ўспомніць творчасць Макдонаха (і тэатральныя п'есы, і больш

Сцэна са спектакля «Вешальнікі».

вядомыя шырокаму колу работы ў кіно), то гэта яго стыль: праз лёгкі гумар і іронію, са смехам прымусіць перажываць за сваіх герояў, яшчэ і ўздзімаць адначасова нейкую хваравітую праблему. За што яго і любяць ставіць па ўсім свеце, імкнучыся ўбачыць такіх жа персанажаў у сваёй рэчаіснасці, сачыць за імі, «весці» іх, каб потым увасобіць больш натуральна. Для гэтага трэба не толькі разумець, у якія сітуацыі героі трапляюць, але яшчэ і сумясціць гэтыя сітуацыі з нашым адчуваннем жыцця і тымі рэакцыямі на яго, што здольныя выклікаць смех. Паспрабаваць адаптаваць наш спосаб жартаваць да англійскага — каб не проста перадаць выдатна перакладзены на беларускую (Маша Пушкіна пастаралася) тэкст, а перадаць гумар сцэнічнымі сродкамі (як гэта было зроблена ў «Рэвізоры», дзе кожная мізансцэна прадумана да дробязяў і з пункту гледжання характараў персанажаў, і з пункту гледжання закладзенай рэжысёрам канцэпцыі). Бо фактычна і там, і тут мы назіраем драму, прычым вырашаную ў рэчышчы добра знаёмага нам тэатра з пункту гледжання формы. У «Рэвізоры» ў цэнтры драма не толькі жыхароў асобнага горада, але і наогул для грамадства. І ты яе адчуваеш больш востра, менавіта калі яна звоніцца да абсурду праз смех.

У «Вешальніках» гэтага, на жаль, няма. Хоць прыцыповы падыход да пастаноўкі такі ж: гэта тэатр без «выкрутасаў». Драматычны тэатр як ёсць, з усёй сваёй узорнай акадэмічнасцю, з акцэнтам на акцёраў. І сцэнаграфія адпаведная: Барыс Герлаван стварыў на сцэне антураж брытанскага бару 60-х гадоў ХХ стагоддзя, калі адбываецца дзеянне п'есы, — каб не трэба было доўга думаць, што за краіна маецца на ўвазе (смяротнае пакаранне ў Вялікабрытаніі адменена зусім на пачатку ХХІ стагоддзя). Цалкам зразумела, чаму рашэнне менавіта такое: мы ў Беларусі. І мы глядзім спектакль пра замежжа. І ўспрымаем яго вельмі сур'ёзна і аддалена ад рэчаіснасці яшчэ і таму, што шмат якія тонкія моманты Макдонаха растварыліся ці не атрымалі належных іранічных акцэнтаў. Ды і сама гісторыя: які ў ёй гумар можа адчуць беларус, калі гаворка пра смерць (экзітэнцыянальную катэгорыю, з якой у традыцыях нашай культуры жартаваць не прынята)? Асабліва калі нашаму глядачу не прасігналіць зразумелымі для яго сродкамі: гэта смех, няхай і праз слёзы, але ж такі, што паказвае абсурд усяго, што адбываецца.

Ну няўжо ж не абсурд, калі два былыя вешальнікі высвятляюць адносіны, хто з іх можна прэтэндаваць на званне ганаровага вешальніка краіны?.. Макдонах тут моцна ўтрыруе у разліку на патрэбную рэакцыю глядача і не толькі ў эпізодзе, але і ў дачыненні да ўсяго твора (вось ён, «чорны» гумар). Мы ж назіраем сцэну з асабістага жыцця, якая хутчэй можа выклікаць не смех, а слёзы, бо сыграны акцёрамі кранальна. І рэжысёрам абсурд тут не прадугледжаны, не закладзены канцэптальна. Як не задумацца пра тое, што нашы эмоцыі могуць быць абумоўленыя і нацыянальным характарам, і менталітэтам? Таму калі проста пераносіць на нашу сцэну брытанскую смешную п'есу, нават калі акцёры вымаўляюць рэплікі з патрэбнай інтанацыяй, то спектакль рызыкуе аказацца зусім не смешным, нават сумным ці наогул нудотным. Мы ў выніку ўключаны ў размову ў сур'ёзным тоне, нават у духу прамога маралізатарства — пра несправядлівасць судовай сістэмы, якая існавала

ў Злучаным Каралеўстве, і смяротнае пакаранне (там жа). А высвятленне адносінаў паміж Гары і Альбертам П'ерпонтам (Аляксандр Падабед) у нашым варыянце падобнае на яшчэ адну асабістую драму герояў. Пры тым, што прыход Альберта, згодна з п'есай, становіцца фінальнай кропкай галоўнай інтрыгі: на кожнага вешальніка знойдзецца той, хто пакарае яго.

ЗАЛЕГЧЫ НА ДНО

Фактычна так і адбываецца: пасля сыходу візаві Гары Уэйд аказваецца забітым калі не фізічна, то маральна. Ён знішчаны цалкам, таму што міжволі становіцца забойцам. Але яго не шкада, як не шкада хлопца Пітэра Муні (Іван Кушнерук), мы ж ведаем пра яго больш. Няма чаго шкадаваць наіўную дачку Гары: Шырлі (Крысціна Дробыш) нават шчаслівая, што ў яе быў хлопец, і гэта гучыць без аніякай іроніі. Ды і неадназначная тая даўняя гісторыя з несправядліва пакараным за забойства: ён жа не быў харошым чалавекам. Ідэальных наогул няма.

Гэты тэзіс Макдонах і ілюструе праз награвашчванне абсурду ад эпізоду да эпізоду (па сутнасці тэксту), каб закінуць думку: ці можа нехта ў такім выпадку вырашаць чыйсьці лёс? Але недастаткова прадуманы сцэнічны абсурд — і думка не такая адназначная. Бо ў фінале нам паказваюць, што пакарання варты кожны, і нават Гары, які апынаецца за тымі ж кратамі, што і павешаны ім хлопец, які не здзяйсняў забойства. Такое адчуванне, што рэжысёр вельмі хацеў нам усё разжаваць. У ход ідуць навальніца, дождж, краты — усё, што стасуецца з напружаннем, каб у глядача не было лішніх пытанняў, што да чаго. Але гэты матэрыял дзеля пытанняў ствараўся аўтарам і з-за дакладнага і прамога разжоўвання ад відэочных ілюстрацый (замест больш мастацкіх метафар) страціў тонкасць, разлічаную на выпрацоўку ўласнай думкі і меркавання па тэме, якая сапраўды з'яўляецца адной з самых актуальных для чалавецтва ў сучаснай цывілізацыі. Гэта тэма дае падставы для мастацтва вывесці размову на больш універсальны ўзровень, абстрагуючыся ад канкрэтнай краіны. Тэма дыскусійная і для Беларусі, і ўспрымаецца ў розных колах неадназначна. Адпаведна, ці дадуць плён шаблоны, скарыстаныя для вырабу спектакля? Ці не павінен твор на такую тэму быць шыты тонкімі ніткамі, каб заставаўся ў галаве надоўга і чалавек паступова выпрацоўваў меркаванне (і, натуральна, за адзін вечар у тэатры гэта не здарыцца)? Але тады патрэбны іншыя механізмы ўздзеяння на глядача — на яго падсвядомасць. Не толькі акцёрскія. Больш канцэптальныя. І наўрад ці толькі канстатацыя: а бывае і так... Каб той самы непрадказальны шарык Марціна Макдонаха з заключаным унутры жыццём хачэлася перакульваць зноў і зноў.

Праўда, здараецца, што празрысты шарык, прывезены з іншых краін, займае сваё месца ў інтэр'еры новых гаспадароў на нейкі час, а далей да яго ўжо не звяртаюцца, каб згадаць той момант, дзе была важная для цябе частка эмоцыі. А пасля можна наогул ціха прыбраць, каб гэтае месца заняла больш інтрыгоўная частка рэчаіснасці. Але няўжо ў нашым свеце ёсць больш напружаная інтрыга, чым жыццё і смерць?..

Ларыса ЦІМОШЫК

НЕСПАКОЙ

Рэжысёр Аляксей Палуян прадставіць фільм «Возера радасці» на фестывалі ў французскім Клермон-Феране на пачатку лютага.

Да прэм'еры стужкі засталіся лічаныя дні: некалькі паказаў запланаваныя ў прамежак з 2 да 9 лютага падчас найбуйнейшага ў свеце фестывалю кароткаметражных фільмаў.

Але нас цікавіць у першую чаргу сам фільм, які, па сутнасці, з'яўляецца экранізацыяй часткі кнігі «Возера радасці» Віктара Марціновіча. І адметна, што «прачытаў» яе праз кіно малады рэжысёр. Праўда, імя Аляксея Палуяна ўжо ведаюць асобы, зацікаўленыя айчынным кіно, пры тым, што былы беларускі айцішнік выходзіў як рэжысёр у Германіі. Але нават на адлегласці яму прыходзілі думкі здымаць Беларусь і пра Беларусь. Напрыклад, фільм «Край жанчын» — пра жыхарак маленькай вёскі ў Ляхавіцкім раёне, нядоўгі па працягласці, які ўздымае гісторыю не толькі асобных гераінь, але і наогул гісторыю вёскі ў часе. У 2017 годзе гэты фільм атрымаў прыз «За вернасць маральным ідэалам у кінамастацтве» на Мінскім міжнародным кінафестывалі «Лістапад». Фільмы Аляксея прадстаўляліся на розных міжнародных кінафестывалах. І беларускі «Лістапад» рэжысёр не абмінае ўвагай: у 2018 годзе ў Нацыянальным конкурсе ўдзельнічала кароткаметражная стужка «Парушэнне спакою».

Парушаць спакой — гэта справа мастацкай з'явы, якая здолела выклікаць цікавасць: яе абмяркоўваюць, пра яе гавораць. І ўжо сам зварот Аляксея Палуяна да рамана «Возера радасці» выклікаў цікавасць — яшчэ на этапе здымак. Цяпер, калі фільм існуе, вельмі хочацца зразумець, як працаваў з літаратурным матэрыялам яго аўтар. Дакладна вядома, што ў аснову стужкі ён паклаў гісторыю дзяўчынкі Ясі, якая пасля смерці маці апынулася ў інтэрнаце. Галоўную ролю і сапраўды выканалі дзяўчынкі, што жыве ў магільёўскім інтэрнаце. Юная артыстка Настасся Пляц павінна прыляцець на прэм'еру «Возера радасці» на фестываль у Клермон-Феран, у міжнародную конкурсную праграму якога беларускія фільмы дагэтуль не траплялі наогул.

Такім чынам, тамтэйшыя глядачы далучацца не толькі да гісторыі Ясі, але і да беларускай культуры: фільм здымаўся ў вёсках Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці. І музыка, што гучыць у фільме, — адтуль: яе выконвае этнагурт «Vuraj». У фільме, акрамя дзяўчынкі Настасі, здымаліся Ігар Сігоў, Святлана Анікей, Аляксандр Малчанаў, Алена Зуй-Вайцяхоўская, Таццяна Мархель, Дзяніс Тарасенка, ішла гаворка нават пра ўдзел самога аўтара кнігі.

Айчыннаму глядачу давядзецца пачакаць восені, калі стужка выйдзе на экраны кінаатэатраў у Беларусі, згодна з планами Цэнтра візуальных і выканальніцкіх мастацтваў «АРТ Карпарэйшн», які будзе ажыццяўляць праект.

Але пакуль доўжыцца чаканне, ёсць нагода разважаць пра іншае. Кіно звяртаецца да літаратуры — і спадзяецца на перспектыву. Вяртанне да экранізацыі беларускай літаратуры і цікавасць да гэтага віду кінатворчасці з боку маладых рэжысёраў наогул вельмі радуе. Не толькі таму, што ўключаецца гонар за сваё і г. д. Насамрэч літаратура — асабліва калі яна папулярная — гэта добрая падказка для рэжысёраў стварыць прадукт, які будзе мець пэўнае кола глядачоў ужо таму, што быў апрабаваны загадзя (на ўзроўні літаратурнага твора, і заўсёды ж цікава паглядзець на экране, што ў выніку атрымалася). Акрамя таго, літаратура, якая ствараецца сёння, намацавае тэмы і сюжэты, актуальныя для грамадства, уздымае пытанні і шукае адказы, каб гэтае грамадства магло развівацца. У тым ліку тады, калі кіно іх пакуль не адчувае ці з-за таго, што яго вытворчасць больш складаная, не можа хутка прапанаваць глядачу свой варыянт адказу ці ўцягнуць яго ў актуальную размову. І, магчыма, па гэта людзі пойдучы у кіназалы...

Марыя АСПЕНКА

Кадр з фільма «Дэбют».

На першым кінаатэатральным паказе «Дэбюту» ў Мінску было досыць людна — у 10 гадзін суботняй раніцы ў «Аўроры» амаль усе месцы былі занятыя. На жаль, большасць з гледачоў кіно было непатрэбнае: школьнікаў, якія на працягу ўсяго сеанса глядзелі ў экраны смартфонаў, амаль не цікавіла тое, што адбывалася на экране вялікім. Хоць, не — ім весела было абмяркоўваць, што ў адной з гераінь няма зуба, а ў другой ёсць акуллары ад Шанэль. Вельмі шкада, што асноўная драма стужкі прайшла міма маладых гледачоў...

Настасся Мірашнічэнка сапраўды выпактавала сваё кіно: на працягу некалькіх гадоў адсочвала тэму, чакала дазволу на здымкі, вяла перамовы з героямі, разам са здымачнай групай перажывала ўсе складанасці працоўнага працэсу. У выніку нарадзіўся «Дэбют», які стаў для рэжысёра яшчэ адным крокам да вялікага кінамастацтва: фільм паказалі на гучным фестывалі дакументальнага кіно ў Амстэрдаме IDFA, што для любога дакументаліста — ужо перамога.

«Дэбют» — гэта кіно, знятае жанчынай пра жанчын, якое атрымала ўвагу журы сапраўды заслужана: складаныя тэма і лакацыя, нестандартныя гераіні, сапраўдныя эмоцыі — гэта сумесь, якая прымусіць спачуваць нават самага безэмацыянальнага. І калі лічыцца, што ставіць знак роўнасці паміж дакументалістыкай і рэальнасцю няправільна, то ў гэтай стужцы знак роўнасці паставіць насамрэч можна. Чаму? Тлумачы!

Падзеі фільма адбываюцца ў Гомельскай жаночай калоніі, дзе знаходзяцца

рэтраспектыва

КАГО ПАГЛЫНАЕ БЕЗДАНЬ?

Пазачасавасць кінафіласофіі Тэнгіза Абуладзэ

...Малады хлопец з-за сораму за злачынствы дзеда не магчыма апраўдаць зло, не можа яго зацерашыць час. Немагчыма пасля яго адкрыцця жыць нароўні побач з тымі, хто заклікае да свярджэння справядлівасці і неабходнасці пакаяння. Фільм «Пакаянне» Тэнгіза Абуладзэ — пазачасавы. Для любых эпох і краін. Стужка-роздум, стужка-боль. Стужка — была пра тое, што даводзіцца перажыць людзям (народам) у часы тыраніі, калі з-за несумленнасці аднаго чалавека падчас рэпрэсій пацярпелі невінаватныя, але вялікая кроў (як і пралітая кроў асобнага чалавека) гукнецца праз пакаленні. Стужка-адкрыццё, што была знятая ў сярэдзіне 80-х гадоў мінулага стагоддзя, уключана ў рэтраспектыву «Каўказскі ракурс: Тэнгіз Абуладзэ», якая праходзіць у Музеі гісторыі беларускага кіно да 95-годдзя савецкага рэжысёра.

Гэтая рэтраспектыва — не проста зварот да творчасці рэжысёра, які ў савецкай кінапрасторы прадстаўляў Грузію. Гэта напамін пра тое, як у кінамастацтве краіны, дзе панавалі ідэі інтэрнацыяналізму, можна было ствараць уласную кінамову, уплятаць метафары і вобразы, грузінскія не толькі па паходжанні, але і па характары, па сутнасці, па стылістыцы (што вельмі актуальна цяпер, калі свет становіцца больш глабалізаваны). Тэнгіз Абуладзэ — адзін з тых рэжысёраў, якія ў савецкім кінамастацтве свярджалі асаблівае грузінскае кіно. І засведчылі яго існаванне не толькі ў СССР, але і на ўвесь свет. «Пакаянне» магло і не выйсці да глядача, назаўсёды

асуджаныя, якія здзейснілі злачынства першы раз. Адсюль і такая «палітра» гераінь: тут і дзяўчаты-студэнткі, і заможныя дарослыя жанчыны, і хатнія гаспадыні, і нават маладая маці, якая выходзіць дзіця ў калоніі. Да канца фільма будзе невядома, што такога яны ўчынілі, чаму трапілі сюды. І гэта зроблена наўмысна: рэжысёр не хацеў, каб глядач загадзя прычэпліваў гераіням ярлыкі, а ўспрымаў іх больш аб'ектыўна, праз прызму гісторыі жыцця. Да таго ж у фільме жанчыны паказаныя яшчэ і праз сваё захапленне — тэатр. Тэатральная студыя ў калоніі існуе больш за 10 гадоў. Там жанчыны пад наглядом акцёра Гомельскага драматычнага тэатра вывучаюць п'есы, ставяць спектаклі, самі выконваюць ролі. І гэта, напэўна, адзіная магчымасць для іх адчуць смак іншага жыцця: на сцэне гераіні адчуваюць сябе вольнымі, прывабнымі, унікальнымі. Але галоў-

Кадр з фільма «Дэбют».

Без ярлыкоў

Як прымусіць спачуваць безэмацыянальнага чалавека

нае, што на сцэне яны пазбаўляюцца цяжару свайго турэмнага лёсу, забываюць пра яго на час рэпетыцыі.

Настасся Мірашнічэнка адзначае, што тэма тэатра ў «Дэбюце» другасная. Кіно зусім пра іншае — пра тое, як не стаць бяздушным за кратамі, як жыць на адлегласці ад сям'і, як застацца жанчынай у калоніі. І, безумоўна, гэта стужка пра любоў жанчын да сваіх дзяцей і бацькоў.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

ДАРЭЧЫ

Стужка «Дэбют» (вытворчасці «Першай КінаВідэаКампаніі») напрыканцы года была адзначана Нацыянальнай кінапрэміяй як найлепшы фільм у неігравай форме. Узнагароду атрымаў прадзюсар Віктар Лабковіч. Рэжысёр Настасся Мірашнічэнка не прысутнічала ў зале, відаць, загадзя не рыхтавалася да перамогі, але ёй апладзіравала вялікая зала калег, прафесіяналаў кіно.

Марыя АСПЕНКА

Мулявін і Кармальская. Недаказанае

ВЛАДИМИР МУЛЯВИН
И ЛИДИЯ КАРМАЛЬСКАЯ

Недаказанае...

Вокладка кнігі «Уладзімір Мулявін і Лідзія Кармальская. Недаказанае...».

Уладзіміра Мулявіна няма срод жылых ужо 16 гадоў. Чым далей мы ў часе, тым лепей разумеем і значнасць асобы, і тое, што насамрэч мала ведалі, мала цанілі. Разумеем, што загадка, тайна гэтага творцы так і не разгаданыя. Як і чаму хлопец са Свядлоўска стаў вялікім чалавекам для беларускай культуры, для Беларусі? Чаму менавіта ён? Праз паўстагоддзя мы слухаем старыя запісы «Песняроў», і сэрца абмірае ў новым захваленні: як так можна было ў твая часы? І адкуль гэта ўзялося, чаму нікім больш не паўтарылася? А чалавек быў, здаецца ж, навідавоку, на экранях, у эфірах, у прэсе. Пра скандалы і трагедыі апошніх гадоў дзесяці асабліва многа пісалі. Але пакаленні мяняюцца, і Уладзімір Мулявін са сваёй мудрай усмешкай на вядомым фотартрэце становіцца класікам, фігурай кананічнай — Геніем, адлітым у бронзе. І кнігі, і артыкулы пра яго часта пішуцца менавіта ў такім «падручнікавым» тоне — пра дасягненні, здабыткі, поспехі і фанфары. Ці ж ужо пра скандалы. Жывы чалавек за гэтым губляецца.

Мне пашчасціла быць знаёмай з гэтым чалавекам, пашчасціла вырасці на гэтых песнях, любіць іх дагэтуль і насамрэч нешта ведаць пра гісторыю ансамбля. Але кнігу «Уладзімір Мулявін і Лідзія Кармальская. Недаказанае...» і я чытала не толькі з захваленнем, але і з некаторым здзіўленнем: не казалі пра гэта, не пісалі. За энцыклапедычнымі радкамі пра Мулявіна нахшталь «Свядлоўскі, служба ў арміі ў Мінску, «Лявоны» — «Песняры», першая пласцінка, усесаюзны конкурс, гастролі...» хавалася простае і няпростое чалавечае жыццё, з якога нарадзіліся і слаўныя песні, і легендарныя калектыў.

Два гады таму свет убачыла кніга, створаная дачкой музыканта Марынай Мулявінай і музыказнаўца Вольгай Брылон. І гэта была ўжо трэцяя кніга ад розных аўтараў успамінаў пра Уладзіміра Мулявіна, але самая прыватная, асабістая,

з адкрыццём мноства невядомых фактаў і старонак жыцця. Кніга пра чалавека, які стаў геніяльным музыкантам. Па часе гісторыя абмежаваная: ад дзіцячых гадоў да разводу з першай жонкай Лідзіяй Кармальскай, а гэта 1975 год. Калі былі ўжо ўсесаюзная слава, першыя пласцінкі, лепшыя песні.

А Лідзія Кармальская — не проста імя ў біяграфічным артыкуле пра славу тага артыста, не проста першая жонка, а нават, як высвятляецца, удзельніца ВИА «Песняры», адна з яго стваральнікаў і натхняльнікаў. І цяпер гісторыя калектыў будзе правіцца, будуць дадавацца факты. Лідзія — сама папулярная артыстка, якая на пачатку пераўзыходзіла ў вядомасці мужа, гэта ён ездзіў за Лідзіяй па філармоніях, ёй акампаніраваў у эстрадных праграмах.

Вясельнае фота Уладзіміра Мулявіна і Лідзіі Кармальскай. Красавік 1960 г.

Кніга — гэта і гісторыя каханьня, і гісторыя сям'і, і гісторыя ў тым ліку нашай беларускай музыкі. Бо «Песняры» тады і ствараліся, і рабіліся слаўнымі. А Лідзія Кармальская — унікальная артыстка, што працавала ў жанры мастацкага свісту, выступала з «Песнярамі» на сцэне да 1974 года. Выступала яшчэ да сёмага месяца цяжарнасці сынам Валодзем. Неўзабаве пасля яго нараджэння Мулявін сям'ю пакінуў дзеля іншай жанчыны.

Праз успаміны многіх людзей, што ў тая часы працавалі і сябравалі з сям'ёй Мулявіных, адкрываецца невядомая нам гісторыя, якую можна чытаць і як захваляльны раман. Але чалавечае цесна пераплецена з творчым, бо ў той сям'і ўсё было аб'яднана — і мы па дэталях можам прасачыць, як гартаваўся вялікі ў будучыні музыкант, як з таленавітага віртуознага гітарыста вырастаў кампазітар, спявак, знаўца беларускага фальклору, фанат паэзіі Янкі Купалы, з якіх пачуццяў нарадзіліся слаўныя песні. І, канешне, мы адкрываем для сябе асобу Лідзіі Кармальскай — яскравай прадстаўніцы беларускай эстрады тых часоў. Тады небагата было тэледымкаў, радыёзапісаў, нямногае захавалася для гісто-

рыі. Затое была неверагодная колькасць жылых канцэртаў, былі гастролі па паўгода, і ў Беларусі працавала многа бліскучых эстрадных артыстаў. Праз расказы з гэтай кнігі шмат хто даведаецца ўпершыню і пра тое, якой цікавай была наша папулярная музычная сцэна, якія дзіўныя і арыгінальныя спевакі, і не толькі спевакі, на ёй выступалі — нават экстрасенс і палядоўніца Вольфа Месінга прадстаўляла беларускую філармонію! І Мінск мяжы 60—70-х гадоў прыгадаецца з цёплым настальгічнымі дэталімі. І цэлая плеяда потым слаўных у Савецкім Саюзе музыкантаў, што ігралі з Уладзімірам Мулявіным падчас службы ў войску, і байкі з гастролі і канцэртаў. І трагічная гісторыя гібелі ў Ялце Валерыя Мулявіна. І аванцюра з пакупкай гітары ў музыканта ансамбля легендарнага іспанскага спевака Рафаэля, калі той гастраліраваў у Савецкім Саюзе, і многае іншае.

Але найперш у памяці застанецца сямейная, чалавечая гісторыя. Вялікая частка ў кнізе аддадзена дзяцінству, юнацтву Уладзіміра Мулявіна. А там свая драма, свае тайны. Падчас напісання кнігі аўтарамі праводзіліся сур'езныя архіўныя росшукі. І ўпершыню — менавіта ўпершыню! — мы даведліся пра расійскае дзяцінства беларускага песняра. Больш за тое, у працэсе стварэння кнігі сама дачка Марына адкрыла невядомыя ёй факты сямейнай гісторыі. З архівамі працавалі і ў тых гарадах, дзе выступалі да Мінска Мулявін з Кармальскай, — у Томску, Чыце, Калінінградзе, Кемерава... І таксама здараліся адкрыцці.

Канешне, кніга неверагодна каштоўная мноствам не проста рэдкіх, а выключна

рэдкіх архіўных фота: і Уладзімір Мулявін рознага ўзросту, і яго маці, яго брат з сястрой, маленькая дачка, Лідзія Кармальская, артысты, з якімі працавалі, філармонія, канцэрты. Нават проста паразглядаць кнігу і пачытаць подпісы цікава. Унікальнасці выданню дадае асобны раздзел — перапіска Лідзіі і Уладзіміра, самі арыгінальныя лісты, дзе пясняр называецца «Лёцем» (так яго клікала толькі жонка Лідзія), а яна — «Лідушкай».

Кранальныя ўспаміны дачкі, вясельныя ўспаміны армейскіх сяброў, месцамі рэзкія, але шчырыя словы спявачкі Нэлі Багуслаўскай, расказ пра найцікавейшыя прафесійныя моманты ад калег. Упершыню за ўвесь час дзеля гэтай кнігі выказаўся і Уладзіслаў Місевіч, ягоная глава называецца «Жыццё не-святых» — калі казаць, дык праўду. Больш за тое, цяпер, праз два гады, і Місевіч, чалавек, які больш за ўсіх працаваў з Уладзімірам Мулявіным у «Песнярах» і служыў з ім яшчэ ў арміі, рашыўся выдаць цэлую кнігу ўспамінаў.

Ёсць, ёсць яшчэ пра што раскажыць, не ўсё яшчэ раскрытае. Але пасля кнігі Марыны Мулявінай і Вольгі Брылон болей не будзе забытым імя Лідзіі Кармальскай, папулярнай артысткі і адной з удзельніц ансамбля «Песняры», музы і натхняльніцы Уладзіміра Мулявіна. І сам вялікі музыкант стаў нам крыху бліжэйшы, стаў больш родны, блізкі і зразумелы. Адною белаю плямай у нашай з вамі музычнай гісторыі стала меней.

Надзeya КУДРЭЙКА

Імпровізаваны хатні канцэрт. Спявае Лідзія Кармальская, акампаніруе Уладзімір Мулявін. 2-я палова 1960-х.

ГЕРАІЧНА. ТЭАРЭТЫЧНА. ПАТЭТЫЧНА

«Каб ніколі ты не жыві ў няволі...». Галоўная тэма кампазітара Уладзіміра Алоўнікава

Удні, калі адзначаецца 100-годдзе народнага артыста БССР кампазітара Уладзіміра Алоўнікава, нотна-навукова-вядомы бібліятэка Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі прадставіла выстаўку «І песня ўзятае сама».

Ён быў аднагодкам рэспублікі, і яго грамадзянскія погляды фарміраваліся ў сугучнасці з яе жыццём — у залежнасці ад розных перыядаў. Алоўнікаў прайшоў са сваёй дарагой радзімай этапы сталення, разам з ёй перажыў драмы, заспеў і час, калі рэспубліка стала незалежнай краінай. Абраўшы музыку, вучыўся кампазіцыі ў прафесара Васіля Залатарова. Канцэрт камернай музыкі маладога кампазітара адбыўся ў Мінску яшчэ ў 1940 годзе, калі ён быў студэнтам. Тады ж яго прынялі ў Саюз кампазітараў Беларусі.

Але дзень заканчэння ўстановы ў 1941 годзе стаў днём пачатку вайны і грамадзянскага выбару для творцы. Ён

ідзе на фронт дабравольцам, служыць у артылерыі да самай перамогі. За ўдзел у баявых дзеяннях Уладзімір Алоўнікаў быў узнагароджаны двума ордэнамі Айчыннай вайны II ступені. Гэты час шмат у чым абумовіў мірную творчасць кампазітара: шырокай аўдыторыі ён вядомы сваімі песнямі — патрыятычнымі, прысвечанымі героям Вялікай Айчыннай вайны Льву Даватару, Канстанціну Заслонаву, Мікалаю Гастэлу, Аляксандру Гараўцу, Зміцеру Карбышаву, Веры Харужай, абаронцам Брэсцкай крэпасці... Словы «Ой бярозы ды сонны, партызанскія сёстры...» (з «Лясной песні») на вершы Адама Русака калісьці ведала ўся Беларусь. Ці мелодыю на верш Алеся Бачылы «Радзіма, мая дарагая» — хоць цяпер спявай. Ці «Песню пра Мінск» (словы І. Панкевіча) — музычны сімвал сталіцы. Песень сапраўды створана шмат. Наогул, гэта быў час, калі творы беларускіх савецкіх паэтаў былі неверагодна

запрабаваныя ў музыцы і давалі падставу для стварэння як песень, так і больш маштабных музычных з'яў, напрыклад, вершы Петруся Броўкі сталі асновай для хору «На Палессі гоман, гоман»...

Насамрэч Уладзімір Алоўнікаў быў аўтарам сімфанічных і камерных твораў, музычных паэм, сюіт для аркестра. Пра музыку ён ведаў усё: сам выкладаў у кансерваторыі, куды вярнуўся пасля вайны, тэарэтычныя прадметы, распавядаў пра законы кампазіцыі. Менавіта яму, дасведчанаму, адказнаму і працавітаму, даверылі кіраваць Беларускай дзяржаўнай кансерваторыяй: на пасадзе рэктара Алоўнікаў працаваў з 1962 па 1982 гады. Яго дзейнасць адзначана двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам «Знак Пашаны».

У 1982 годзе выйшаў фільм «І песня ўзятае сама» рэжысёра Уладзіміра Арлова, які быў прысвечаны кампазітару.

Яго назва адлюстроўвае і сутнасць выстаўкі, што размясцілася ў фае Вялікай залы вучэбнага корпуса № 1. У экспазіцыі прадстаўлены кнігі, манатрафіі, музычна-крытычныя артыкулы з навуковых прац, зборнікаў і часопісаў, даведчыя і навучальныя дапаможнікі па гісторыі беларускай музыкі, аўтарскія рукапісы, нотныя выданні, хрэстаматы па беларускай музычнай літаратуры, гуказапісы твораў У. Алоўнікава. У факсімільным выданні «Сувязь мастацтваў» (Мінск, 2017) можна пабачыць, што ўяўляюць сабой рукапісы песень «Лес» і «Ты прыйдзі...» на вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа. Але творчая энергія кампазітара працягвае жыць у яго сыне: цяпер у Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі выкладае народных артыст Беларусі прафесар Ігар Алоўнікаў. Выстаўка, прымеркаваная да 100-годдзя Уладзіміра Алоўнікава, працуе да 30 студзеня.

Марыя АСПЕНКА

Скарбонка Спадчыны

САЛАМЯНЫ АБАРОНЦА

Павук, які ловіць сны

Згадваючы распаўсюджаныя вобразы-сімвалы масавай культуры, нельга не назваць надзвычай папулярныя сёння лаўцы сноў, што прыйшлі да нас ад карэнных жыхароў Амерыкі. На працягу многіх стагоддзяў ці нават тысячагоддзяў абярэгі ў выглядзе абруча, зробленага з вярбы, з нацягнутымі па дыяметры жыламі жывёлаў ці валокнамі раслін, упрыгожаныя пацеркамі, каменьчыкамі і пёрамі драпежных птушак, шаманы індзейскіх плямёнаў выраблялі, каб засцерагчы іх уладальнікаў ад кепскіх сноў, адмоўнага ўплыву.

Традыцыйна гэта цалкам станоўчы рытуальны прадмет, не здольны нанесці ніякай шкоды таму, хто ім карыстаецца. А папулярнай і нават «папсвай» старажытная і ў той жа час вельмі сучасная магічная рэч, эстэтычна вельмі дасканалая, стала дзякуючы раману «Лавец сноў» Стывена Кінга і аднайменнаму фільму, знятаму на яго аснове. Такія амулеты вырабляюць самастойна, заказваюць у вядомых майстроў, дзеля абароны ад кепскіх сноў робяць татуіроўкі з выявай гэтага сімвала...

На згаданым прыкладзе бачым, як старажытны абярэг трансфармуецца і набывае сучасныя рысы. Дарэчы, беларусы таксама маюць свайго традыцыйнага «лаўца сноў», які спрадвек вырабляўся з больш звыклага нашай мясцовасці матэрыялу — саломы.

Так, гэта вядомыя нам саламяныя павукі, якія падвешваліся да столі. Традыцыя вырабу такіх павукоў найбольш распаўсюджаная ў вёсках Быхаўскага раёна. Тут яны сёння з'яўляюцца аб'ектам нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны, а тэхналогіі іх збірання (так, павукоў менавіта збіраюць) перадаюцца на працягу многіх пакаленняў.

Вядома, што ў вёсках Быхаўшчыны саламяных павукоў амаль у кожнай хаце збіралі да 1940-х гадоў. У ваенны час практыка перапынілася, але зноў адноўлена ў канцы 1950-х. Саламяны павук па традыцыі з'яўляецца абярэгам, які ахоўвае хату, прыносіць шчасце, забяспечвае дабрабыт сям'і. Спецыялісты кажуць, што сёння такія вырабы часцей выкарыстоўваюцца як сувеніры і ўпрыгожванні кватэры, але ж ніхто

не перашкаджае кожнаму ўладальніку павука верыць у яго звышнатуральныя здольнасці. Важна, што майстар закладвае ў яго часцінку сваёй душы, творчага натхнення, і талісман здольны гэта перадаць новаму дому. Да таго ж у народзе лічыцца, што сама па сабе салама нясе жывую энергію прыроды, мае незвычайную прыцягальную і гаючую сілу.

Паколькі Быхаўскі раён — асноўная лакацыя распаўсюджання традыцыі, у Быхаве можна пабачыць самую вялікую ў краіне калекцыю павукоў-абярэгаў (больш за сто), і яна пастаянна папаўняецца. Мясцовыя майстры асвоілі тэхніку пляцення некалькіх разнавіднасцяў «лаўцоў сноў» (пірамідальных, ромбападобных, тэматычных — прысвечаных розным святам) і некалькіх памераў. Самае галоўнае ў павуку — аснова і маленькія павучкі, якія могуць рухацца. Згодна з павер'ем, менавіта яны на працягу года, як павуцінне, збіралі ўсю адмоўную энергію (ад дрэннага слова, погляду, думкі і г. д.).

Разам са смерцю і нараджэннем сонца «на новае лета» — пасля спальвання старога павука (звычайна на Каляды) — у хаце з'яўляюцца новы. Адметна, што яго выраблялі ўсёй сям'ёй да дня зімовага сонцастаяння з жытнёвай саломы новага ўраджаю. Павукі сімвалізавалі сусвет і яго стваральніка, таму вешаліся на ганаровым месцы — над сталом ці на покуці. Дакладных інструкцый па вырабе павукоў-абярэгаў у кнігах не знойдзеш. Уменне перадавалася ад маці дачцэ, і не было патрэбы ў апісаннях. Таму і ў нашы дні ўмельцы перадаюць сакрэты свайго майстэрства настаўнікам Быхаўскай школы мастацкіх рамёстваў і дзецям.

Сёння, у час захаплення этнічным, калі вышываныя кашулі, татуіроўкі з сімваламі беларускага арнаменту становяцца ўсё больш і больш папулярныя, варта чакаць і нашэсця саламяных павукоў. Модныя дызайнерскія трэнды дазваляюць: вырабы з саломы ў наш час захаплення экалагічнасцю і бяспечнасцю матэрыялаў цалкам адпавядаюць усім патрабаванням. Ды і сам павук па традыцыі — сімвал стваральнай энергіі, выратавальнік сям'і, таму, паводле павер'яў, гэтых жывёл забіваць нельга. Хіба ж не прыемна, карысна і адначасова адказна мець у доме такога абаронцу? Хай і саламянага. Шкоды дакладна не будзе.

Марына ВЕСЯЛУХА

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная
калегія:
Тасцяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказы сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
24.01.2019 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1218

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 231
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца,
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацыі.